శ్రీ

శ్రీమద్దక్షిణామూర్తయేనమః

సంబంధాసంబంధ వివేచనము

మనుస్మృత్యాది గ్రంథములనుండి పరిశోధించి

తిరపత్తూరునివాసులగు రంగయార్యులచే

రచియింపఁబడి

బెంగళూరు

వాణీమనోరంజనీముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె

ఖరనామసంవత్సర శ్రావణమాసం (౧౮౯౧ సంవత్సరంఆగష్టునెల)

ప్రార్థన

సవర్ణపాణిగ్రహణ ప్రమాణవచనాని । మనుస్మృత్యాం । ఉద్వహేత ద్విజో భార్యాంసవ
ర్ణాంలక్షణాన్వితాం । సవర్ణాగ్రే ద్విజాతీనాం ప్రశస్తా దారకర్మణి । కామతస్తు ప్రవృత్తానాం ఇమా
స్స్యుః క్రమశోవరాః ॥ ఈ వచనాధారమునుంచుకొని కొందరు బ్రాహ్మణాచార్యులయందు బంధు
త్వంచాయతనం శాస్త్రసమ్మతమని అభిప్రాయపడుతున్నారు ఈ అభిప్రాయము యివరలో ఆచారానికి
రానందులకు కారణమేమని ధర్మశాస్త్రములను పరిశోధించినందున యీవరలోను ఆచారా
నకు ప్రమాణబాహుళ్యం వున్నట్టే ... అభిప్రాయమునకు ప్రమాణాభావమున్న ఆచారా
భావమున్నందుటచేత ... చూచుటకు ఇక్కలిసులభపరిచి ... ప్రసి
ద్ధపరిపించిన వీటిని సమస్తులుచూచి ... ప్రమాణములుండినా ... గ్రంథముల
కుపూర్వపక్షముండినా తెలియపరుచుదురని ప్రార్థిస్తున్నాను.

తిరపత్తూరు నివాసి

బడగల్ నాడు కర్నాటకకులాశ్వలాయనసూత్ర శ్రీవత్ససగోత్ర

రామస్వామయ్యార్య పుత్ర

రంగయ్యాఖ్యుడు.

సంబంధాసంబంధవివేచనస్థ గ్రంథ విషయానుక్రమణికా

పుట	విషయాః
౧	మనుస్మృతిః
౯	విష్ణుస్మృతిః
౧౧	లఘుహారీతస్మృతిః
,	వృద్ధహారీతస్మృతిః
౧౨	యాజ్ఞవల్క్యస్మృతిః
౧౬	ఔశనస్మృతిః
,,	సంవర్తస్మృతిః
౧౮	కాత్యాయనస్మృతిః
,	బృహస్పతిస్మృతిః
,,	పరాశరస్మృతిః
౨౧	వృద్ధపరాశరస్మృతిః
౨౫	వ్యాసస్మృతిః
౨౬	శంఖస్మృతిః
౨౮	లిఖితసంహితా
,,	గౌతమస్మృతిః
,,	వసిష్ఠస్మృతిః

పుట	విషయాః
౨౭	వృద్ధగౌతమస్మృతిః
,,	అత్రిస్మృతిః
౨౯	తైత్తిరీయోపనిషత్
,,	నారదపరివ్రాజకోపనిషత్
,,	శ్రీమద్దేవీభాగవతమ్
౩౦	అగ్నిపురాణమ్
,,	లింగపురాణమ్
,,	కూర్మపురాణమ్
౩౧	మత్స్యపురాణమ్
౩౨	స్కాందపురాణమ్
,,	మార్కండేయపురాణమ్
,,	అగస్త్యసంహితాయాం హాలాస్యమాహాత్మ్యం
౩౪	కాశీఖండమ్
,,	విష్ణుపురాణమ్
౩౬	స్కాందపురాణసనత్కుమారసంహితా
,,	మహాభారతఆదిపర్వమ్

పుట	విషయాః
౩౮	భగవద్గీతా
,,	శుకస్మృతిః
౪౦	శంకరానందకృతభాగవతవ్యాఖ్యా
,,	నిర్ణయసింధుః
౪౧	ధర్మప్రవృత్తిః
౪౨	శివరహస్యం
,,	హేమాద్రియః
౪౩	ఆర్యవిద్యాసుధాకరమ్
౪౬	అమరసింహకృతనామలింగానుశాసనం
,,	తర్పణదర్పణమ్
౪౮	వైద్యనాథదీక్షితకృతస్మృతిముక్తాఫలం
౫౦	ధర్మాబ్ధిసారం
౫౨	వ్యాఘ్రపాదవచనం
,,	నిత్యకృత్యబ్రహ్మయజ్ఞపితృతర్పణం
,,	శ్రాద్ధకాలపఠితమంత్రాః
,	శ్రీకృష్ణంప్రతివిదురప్రార్థనా

సంబంధా[illegible]బంధవివేచనం

శ్రీమద్గణే[illegible]యేనమః

శ్రీదేవ్యైనమః

అథ[illegible] వర్ణా[illegible] కులాచారం వంశాద్యనుసారి[illegible] స్మృత్యాదిప్రమాణ

వచనా[illegible] రచ్యతే

[illegible]

|౧| [illegible] తాపశ్చాధ్యాయౌ [illegible] పాతకాని [illegible] శాస్త్రతః| పాప [illegible] [illegible] [illegible] దేశధర్మా[illegible] [illegible] కులధర్మాః [illegible] సమా[illegible] [illegible] చర్యా[illegible] కం | [illegible] మిత్రాయ ధర్మః [illegible] [illegible] నిత్యాదయః [illegible] [illegible] ఖిలానాం [illegible] [illegible]వీనాం || [illegible] ధర్మా ధ్యాయ | యేనాస్యపిత రో[illegible] [illegible]మహః | [illegible] [illegible] రిష్యతే | యేనేతి బహువిధశా స్త్ర[illegible] [illegible]నుష్ఠాత[illegible] తేన [illegible] రిష్యతేనాధర్మేణ హింస్యాత్ | [illegible] ప్రథమాధ్యాయే [illegible] [illegible] చతుర్ణామపి వర్ణానాం ఆచారశ్చైవ శా శ్వతః | ఆచారః పరమో ధర్మః శ్రుత్యుక్తః స్మార్త ఏవ చ తస్మాదస్మిన్సదా యుక్తో [illegible] స్యాదాత్మవాన్ద్విజః | ఆచా రాద్విచ్యుతో విప్రో న వేదఫలమశ్నుతే. ఆచారేణ తు [illegible]యుక్తః [illegible] [illegible]వేత్ | శ్రుతిస్మృత్యుదితం ధర్మం అనుతిష్ఠన్హిమానవః | ఇహకీర్తిమవాప్నోతి ప్రేత్యచానుత్తమంసుఖం | శ్రుతిస్తు వేదోవిజ్ఞేయోధర్మశాస్త్రం తు [illegible]

స్మృతిః । తేవర్ణాశ్రమిణాం న్యూతాభ్యాం ధర్మోపనిర్భాగా కోనవపన్యోగతో మూలే హేతుశాస్త్రాశ్రయాద్ద్విజః । స సా
ధుభిర్బహిష్కార్యో నాస్తికో వేదనిందకః । సరస్వతీదృషద్వత్యోర్దేవనద్యోర్యదంతరం । తం దేవనిర్మితం దేశం బ్రహ్మా
వర్తం ప్రచక్షతే । తస్మిన్ దేశే య ఆచారః పారంపర్యక్రమాగతః । వర్ణానాం సాంతరాళానాం స సదాచార ఉచ్యతే ॥
కురుక్షేత్రం చ మత్స్యాశ్చ పాంచాలాః శూరసేనకాః । ఏష బ్రహ్మర్షిదేశో వై బ్రహ్మావర్తాదనంతరః । ఏతద్దేశప్రసూతస్య
సకాశాదగ్రజన్మనః । స్వం స్వం చరిత్రం శిక్షేరన్ పృథివ్యాం సర్వమానవాః । హిమవద్వింధ్యయోర్మధ్యం యత్ప్రాగ్వినశనా
దపి । ప్రత్యగేవ ప్రయాగాచ్చ మధ్యదేశః ప్రకీర్తితః । ఆసముద్రాత్తు వై పూర్వాదాసముద్రాచ్చ పశ్చిమాత్ । తయోరే
వాంతరం గిర్యోరార్యావర్తం విదుర్బుధాః । ... చతుర్ణామపి వర్ణానాం ప్రేత్య చేహ హితాహి
తాన్ । అష్టావిమాన్ సమాసేన స్త్రీవివాహాన్నిబోధత । బ్రాహ్మో దైవస్తథైవార్షః ప్రాజాపత్యస్తథాసురః । గాం
ధర్వో రాక్షసశ్చైవ పైశాచశ్చాష్టమోऽధమః । ... యో యస్య ధర్మ్యో వర్ణస్య గుణదోషౌ చ యస్య యౌ । తద్వః సర్వం ప్రవ
క్ష్యామి ప్రసవే చ గుణాగుణాన్ । షడానుపూర్వ్యా విప్రస్య క్షత్రస్య చతురోऽవరాన్ । ... ఇత్యుపదిష్టో నైవ విద్యా
ద్ధర్మ్యాన్ రాక్షసాన్ । చతురో బ్రాహ్మణస్యాద్యాన్ ప్రశస్తాన్ కవయో విదుః । రాక్షసం క్షత్రియస్యైకమాసురం వైశ్యశూ
ద్రయోః । పంచానాం తు త్రయో ధర్మ్యా ద్వావధర్మ్యౌ స్మృతావిహ । పైశాచశ్చాసురశ్చైవ న కర్తవ్యౌ కదాచన । పృ
థక్ పృథగ్వా మిశ్రౌ వా వివాహౌ పూర్వచోదితౌ । గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ ధర్మ్యౌ క్షత్రస్య తౌ స్మృతౌ । ఆచ్ఛాద్య చార్చయి
త్వా చ శ్రుతశీలవతే స్వయం । ఆహూయ దానం కన్యాయా బ్రాహ్మో ధర్మః ప్రకీర్తితః । యజ్ఞే తు వితతే సమ్యగృత్వి
జే కర్మ కుర్వతే । అలంకృత్య సుతాదానం దైవం ధర్మం ప్రచక్షతే । ఏకం గోమిథునం ద్వే వా వరాదాదాయ ధర్మతః । క
న్యాప్రదానం విధివదార్షో ధర్మః స ఉచ్యతే । సహోభౌ చరతాం ధర్మమితి వాచానుభాష్య చ । కన్యాప్రదానమభ్యర్చ్య ప్రా

ఆవతోర్థ్యవిధిస్మృతః । జ్ఞాతిభ్యో ద్రవిణం దత్వా కన్యాయై చైవ శక్తితః । కన్యాప్రదానం స్వాచ్ఛంద్యాదాసురో ధర్మ ఉచ్యతే । ఇచ్ఛయాన్యోన్యసంయోగః కన్యాయాశ్చ వరస్య చ । గాంధర్వస్స తు విజ్ఞేయో మైథున్యః కామసంభవః । హత్వా ఛిత్వా చ భిత్వా చ క్రోశంతీం రుదతీం గృహాత్ । ప్రసహ్య కన్యాహరణం రాక్షసో విధిరుచ్యతే । సుప్తాం మత్తాం ప్రమత్తాం వా రహో యత్రోపగచ్ఛతి । స పాపిష్ఠో వివాహానాం పైశాచశ్చాష్టమోऽధమః ॥ అద్భిరేవ ద్విజాగ్ర్యాణాం కన్యాదానం విశిష్యతే । ఇతరేషాం తు వర్ణానామితరేతరకామ్యయా । ఏషాం స్వేషాం వివాహానాం మనునా కీర్తితో గుణః । సర్వాన్ శృణుత తం విప్రాః సర్వాన్ కీర్తయతో మమ । దశ పూర్వాన్ పరాన్ వంశ్యానాత్మానం చైకవింశతిం । బ్రాహ్మీపుత్రస్సుకృతకృత్ మోచయత్యేనసః పితౄన్ । దైవోఢాజస్సుతశ్చైవ సప్త సప్త పరావరాన్ । ఆర్షోఢాజస్సుతః త్రీన్ త్రీన్ షట్ షట్ కాయోఢజస్సుతః । బ్రాహ్మాదిషు వివాహేషు చతుర్ష్వేవానుపూర్వశః । బ్రహ్మవర్చస్వినః పుత్రా జాయంతే శిష్టసమ్మతాః । రూపసత్వగుణోపేతా ధనవంతో యశస్వినః । పర్యాప్తభోగా ధర్మిష్ఠా జీవంతి చ శతం సమాః । ఇతరేషు తు శిష్టేషు నృశంసానృతవాదినః । జాయంతే దుర్వివాహేషు బ్రహ్మధర్మద్విషస్సుతాః । అనిందితైః స్త్రీవివాహైరనింద్యా భవతి ప్రజా । నిందితైర్నిందితా నౄణాం తస్మాన్నింద్యాన్ వివర్జయేత్ । పాణిగ్రహణసంస్కారః సవర్ణాసూపదిశ్యతే । అసవర్ణాస్వయం జ్ఞేయో విధిరుద్వాహకర్మణి । కువివాహైః క్రియాలోపైర్వేదానధ్యయనేన చ । కులాన్యకులతాం యాంతి బ్రాహ్మణాతిక్రమేణ చ । శిల్పేన వ్యవహారేణ శూద్రాపత్యైశ్చ కేవలైః । గోభిరశ్వైశ్చ యానైశ్చ కృష్యా రాజోపసేవయా । అయాజ్యయాజనైశ్చైవ నాస్తిక్యేన చ కర్మణాం । కులాన్యాశు వినశ్యంతి యాని హీనాని మంత్రతః । మంత్రతస్తు సమృద్ధాని కులాన్యల్పధనాన్యపి । కులసంఖ్యాం చ గచ్ఛంతి కర్షంతి చ మహద్యశః ॥ మాతాపిత్రాదిభిరిత్యర్థః కులగ్రహణాన్న కేవలం భార్యాపిత ఏవ, పుత్రపౌత్రాదిసంతతిః శ్రేయోభాగినీ భవతి । స బ్రాహ్మణః ...

దైవే కర్మణి ధర్మవిత్ । పిత్ర్యే కర్మణి తు ప్రాప్తే పరీక్షేత ప్రయత్నతః । తత్ర చతుర్థాధ్యాయే । ఉత్తమైరుత్తమైర్నిత్యం
సంబంధానాచరేత్సహ । నినీషుః కులముత్కర్షమధమానధమాంస్త్యజేత్ । ఉత్తమానుత్తమాన్ గచ్ఛన్ హీనాన్హీ
నాంశ్చ వర్జయన్ । బ్రాహ్మణః శ్రేష్ఠతామేతి [illegible] నాయోగ్యశూద్రతాం । పంచమాధ్యాయే । అనేకాని సహస్రాణి కు
మారబ్రహ్మచారిణాం । దివం గతాని విప్రాణామకృత్వా కులసంతతిం । అష్టమాధ్యాయే । పాణిగ్రహణికా మంత్రా
నియతం దారలక్షణం । తేషాం నిష్ఠా తు విజ్ఞేయా విద్వద్భిః సప్తమే పదే । పాణిగ్రహణికా ఇత్యుక్తత్వాన్ను దేవలస్యాపి
కన్యాయుక్త [illegible] కన్యాశబ్దశ్రవణాత్ [illegible] సంస్థితా । కన్యావిషయే
[illegible] శాస్త్రే [illegible] సిద్ధయస్య వస్థిత సమపతార్థాస్యాత్ అతః [illegible] యోః వైవాహిక మంత్రే
సంస్కృతాయామపి [illegible] నాదిత్యాలిన్యో భవంతి [illegible] । నతు [illegible] యోస్య వై
వాహిక మంత్రహోమాదిని [illegible] స్త్రీ సంస్కార [illegible] ముద [illegible] మితి [illegible] యోగేరపి
మనునైవ వివాహాన [illegible] దేవలేన [illegible] వివాహేషు [illegible] । ౪
[illegible] త్రిభిర్వర్ణైః సమయోనాం [illegible] ఇతి । గాంధర్వే [illegible] హోమ [illegible] రుక్తః । గాంధర్వ
[illegible] గమనప్రా [illegible] వతి [illegible] యోషా [illegible] మనునోక్తం । అతో [illegible] న్యాయాత్ ఇతరవి
వయోః [illegible] వాహస్య అర్థ [illegible] దేశః । [illegible] నాంకులీనానాం [illegible] విశేషతః । ముఖ్యానాం
[illegible] మహాకులీనానాం మనుష్యాణాం విశేషేణ స్త్రీణాం చ మహాకులప్రసూతానాం శ్రే
ష్ఠానాం చ [illegible] నాం వర్జనైర్మహాపా [illegible] దినాం అపహారే [illegible] । అబ్రాహ్మణస్య సంగ్రహణే ప్రాణాంతం దండమర్హతి
చతుర్ణామపి వర్ణానాం దారా రక్ష్యతమాః సదా । స్వాం ప్రసూతిం చరిత్రం చ కులమాత్మానమేవ చ । స్వం చ ధర్మం ప్రయత్నేన

సజాయాం రక్షన్హిరక్షతి । పతిర్భార్యాం సంప్రవిశ్య గర్భోభూత్వేహ జాయతే । జాయాయాస్తద్ధిజాయాత్వం య
దస్యాం జాయతే పునః । యాదృశం భజతే హి స్త్రీ సుతం సూతే తథావిధం । తస్మాత్ప్రజావిశుద్ధ్యర్థం స్త్రియం రక్షేత్ప్ర
యత్నతః । క్షేత్రభూతా స్మృతా నారీ బీజభూతః స్మృతః పుమాన్ । క్షేత్రబీజసమాయోగాత్ సంభవః సర్వదేహినాం ।
విశిష్టం కుత్రచిద్బీజం స్త్రీయోనిస్త్వేవ కుత్రచిత్ । ఉభయం తు సమం యత్ర సా ప్రసూతిః ప్రశస్యతే । బీజస్య చైవ యో
న్యాశ్చ బీజముత్కృష్టముచ్యతే । సర్వభూతప్రసూతిర్హి బీజలక్షణలక్షితా । యాదృశం తూప్యతే బీజం క్షేత్రే కాలోపపా
దితే । తాదృగ్రోహతి తత్తస్మిన్ బీజం స్వైర్వ్యంజితం గుణైః । ఉత్కృష్టాయాభిరూపాయ వరాయ సదృశాయ చ । అ
ప్రాప్తామపి తాం తస్మై కన్యాం దద్యాద్యథావిధి । త్రీణి వర్షాణ్యుదీక్షేత కుమార్యృతుమతీ సతీ । ఊర్ధ్వం తు కాలాదేతస్మా
ద్విందేత సదృశం పతిం । ప్రజనార్థం స్త్రియః సృష్టాః సంతానార్థం చ మానవాః । తస్మాత్సాధారణో ధర్మః శ్రుతౌ పత్న్యా
సహోదితః । ఇతి తృతీయాధ్యాయే ॥ వేదానధీత్య వేదౌ వా వేదం వాపి యథాక్రమం । అవిప్లుతబ్రహ్మచర్యో గృహ
స్థాశ్రమమావసేత్ । గురుణానుమతః స్నాత్వా సమావృత్తో యథావిధి । ఉద్వహేత ద్విజో భార్యాం సవర్ణాం లక్షణా
న్వితాం । సవర్ణాం స్వసమానవర్ణామిత్యర్థః । అసపిండా చ యా మాతురసగోత్రా చ యా పితుః । సా ప్రశస్తా ద్విజాతీ
నాం దారకర్మణి మైథునే । మహాంత్యపి సమృద్ధాని గోజావిధనధాన్యతః । స్త్రీసంబంధే దశైతాని కులాని పరివర్జయేత్ ।
హీనక్రియం నిష్పురుషం నిశ్ఛందో రోమశార్శసం । క్షయ్యామయావ్యపస్మారి శ్విత్రికుష్ఠికులాని చ । నోద్వహేత్కపి
లాం కన్యాం నాధికాంగీం న రోగిణీం । నాలోమికాం నాతిలోమాం న వాచాటాం న పింగళాం । నర్క్షవృక్షనదీనామ్నీం
నాంత్యపర్వతనామికాం । న పక్ష్యహిప్రేష్యనామ్నీం న చ భీషణనామికాం । అవ్యంగాంగీం సౌమ్యనామ్నీం హంసవారణ
గామినీం । తనులోమకేశదశనాం మృద్వంగీముద్వహేత్స్త్రియం । యస్యాస్తు న భవేద్భ్రాతా న విజ్ఞాయేత వా పితా ।

నోపయచ్ఛేత తాం ప్రాజ్ఞః పుత్రికాధర్మశంకయా । సవర్ణాగ్రే ద్విజాతీనాం ప్రశస్తా దారకర్మణి । కామతస్తు ప్రవృత్తానామిమాః స్యుః క్రమశో వరాః । శూద్రైవ భార్యా శూద్రస్య సా చ స్వా చ విశః స్మృతే । తే చ స్వా చైవ రాజ్ఞశ్చ తాశ్చ స్వా చాగ్రజన్మనః ఇతి । హీనజాతిస్త్రియం మోహాదుద్వహంతో ద్విజాతయః । కులాన్యేవ నయంత్యాశు ససంతానాని శూద్రతాం । స్త్రీధనాని తు యే మోహాదుపజీవంతి బాంధవాః । నారీయానాని వస్త్రం వా తే పాపా యాంత్యధోగతిం । ఆర్షే గోమిథునం శుల్కం కేచిదాహుర్మృషైవ తత్ । అల్పోప్యేవం మహాన్వాపి విక్రయస్తావదేవ సః । యాసాం నాదదతే శుల్కం జ్ఞాతయో న స విక్రయః । అర్హణం తత్కుమారీణామానృశంస్యం చ కేవలం ॥ పితృభిర్భ్రాతృభిశ్చైతాః పతిభిర్దేవరైస్తథా । పూజ్యా భూషయితవ్యాశ్చ బహుకల్యాణమీప్సుభిః । యత్ర నార్యస్తు పూజ్యంతే రమంతే తత్ర దేవతాః । యత్రైతాస్తు న పూజ్యంతే సర్వాస్తత్రాఫలాః క్రియాః । శోచంతి జామయో యత్ర వినశ్యత్యాశు తత్కులం । న శోచంతి తు యత్రైతా వర్ధతే తద్ధి సర్వదా । జామయో యాని గేహాని శపంత్యప్రతిపూజితాః । తాని కృత్యాహతానీవ వినశ్యంతి సమంతతః । తస్మాదేతాః సదా పూజ్యా భూషణాచ్ఛాదనాశనైః । భూతికామైర్నరైర్నిత్యం సత్కారేషూత్సవేషు చ । సంతుష్టో భార్యయా భర్తా భర్త్రా భార్యా తథైవ చ । యస్మిన్నేవ కులే నిత్యం కల్యాణం తత్ర వై ధ్రువం । యది హి స్త్రీ న రోచేత పుమాంసం న ప్రమోదయేత్ । అప్రమోదాత్పునః పుంసః ప్రజనం న ప్రవర్తతే । స్త్రియాం తు రోచమానాయాం సర్వం తద్రోచతే కులం । తస్యాం త్వరోచమానాయాం సర్వమేవ న రోచతే । రాజర్త్విక్స్నాతకగురూన్ ప్రియశ్వశురమాతులాన్ । అర్హయేన్మధుపర్కేణ ప్రతిసంవత్సరాత్పునః ॥ ఏష వై ప్రథమః కల్పః ప్రదానే హవ్యకవ్యయోః ॥ అనుకల్పస్త్వయం జ్ఞేయః సదా సద్భిరనుష్ఠితః । మాతామహం మాతులం చ స్వస్రీయం శ్వశురం గురుం । దౌహిత్రం విట్పతిం బంధుం ఋత్విగ్యాజ్యౌ చ భోజయేత్ । మాతామహాదీన్ దశ ముఖ్యశ్రోత్రియాద్యసంభవే భోజయేత్ ।

త్రిచతుర్థాధ్యాయె ॥ నపాణిపాదచపలో ననేత్రచపలోనృజుః । నస్యాద్వాక్చపలశ్చైవనపరద్రోహకర్మధీః । ఋ
త్విక్పురోహితాచార్యైర్మాతులాతిథిసంశ్రితైః । బాలవృద్ధాతురైర్వైద్యైర్జ్ఞాతిసంబంధిబాంధవైః ॥ మాతా
పితృభ్యాంజామీభిర్భ్రాత్రాపుత్రేణభార్యయా । దుహిత్రాదాసవర్గేణవివాదంనసమాచరేత్ । జామీభిఃకులస్త్రీభిః
త్యర్థః । ఏతైర్వివాదాన్సంత్యజ్యసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే । ఏతైర్జితైశ్చజయతిసర్వాల్లోకానిమాన్గృహీ ॥ ఆచా
ర్యోబ్రహ్మలోకేశఃప్రాజాపత్యేపితాప్రభుః । అతిథిస్త్వింద్రలోకేశోదేవలోకస్యచర్త్విజః । జామయోప్సరసాంలోకే
వైశ్వదేవస్యబాంధవాః ॥ సంబంధినోహ్యపాంలోకేపృథివ్యాంమాతృమాతులౌ । ఆకాశేశాస్తువిజ్ఞేయాబాలవృద్ధకృ
శాతురాః । భ్రాతాజ్యేష్ఠఃసమఃపిత్రాభ్రాతృపుత్రస్స్వకాతనుః । ఛాయాస్వోదాసవర్గశ్చదుహితాకృపణంపరం । త
స్మాదేతైరధిక్షిప్తఃసహేతాసంజ్వరస్సదా ॥ ప్రతిగ్రహసమర్థోపిప్రసంగంతత్రవర్జయేత్ । ప్రతిగ్రహేణహ్యస్యా
శుబ్రాహ్మంతేజఃప్రశామ్యతి ॥ తత్రైవనవమాధ్యాయె । అనేనతువిధానేనపురాచక్రేథపుత్రికాః । వివృద్ధ్యర్థంస్వవం
శస్యస్వయందక్షఃప్రజాపతిః । నభ్రాతరోనపితరఃపుత్రాఃరిక్థహరాఃపితుః । పితాహరేదపుత్రస్యరిక్థంభ్రాతరఏవచ ॥
త్రయాణాముదకంకార్యంత్రిషుపిండఃప్రవర్తతే । చతుర్థస్సంప్రదాతైషాంపంచమోనోపపద్యతే । అనంతరస్సపిం
డాద్యస్తస్యతస్యధనంభవేత్ । అతఊర్ధ్వంసకుల్యస్స్యాదాచార్యశ్శిష్యఏవవా । సర్వేషామప్యభావేతుబ్రాహ్మణారిక్థ
భాగినః । త్రైవిద్యాశ్శుచయోదాంతాస్తథాధర్మోనహీయతే । అహార్యంబ్రాహ్మణద్రవ్యంరాజ్ఞానిత్యమితిస్థితిః । ఇ
తరేషాంతువర్ణానాంసర్వాభావేహరేన్నృపః ॥ అనంతరఇతిఅస్యసామాన్యవచనస్యౌరసాదిపిండమాత్రవిషయత్వోపై
య్యర్థ్యాత్తత్రశ్చానుక్తపత్న్యాదిదాయవాప్త్యర్థమిదంసపిండమధ్యాత్సన్నికృష్టతరోయః । సపిండఃపుమాన్స్త్రీ
వాతస్యమృతధనంభవతి । తత్రైవఏపౌరసఃసపుత్రఇత్యుక్తత్వాత్ సఏవమృతధనేస్వాధికారీ । తజ్జగణవత్తదుక్తయో

స్తుయథోక్తంపంచమంషష్ఠంవాభాగందద్యాత్ । క్షేత్రజపుత్రాణాంసంవర్ధనమాత్రంకుర్యాత్ । ఔరసాభావేపు
త్రికాతత్పుత్రశ్చదౌహిత్రఏవచ । హారేదపుత్రస్యస్వకులంధనమిత్యుక్తత్వాత్ ఔరసపుత్రరహితఏవతత్ప్రాప్తోవి
వక్షితః । తదభావేక్షేత్రజాదయఏకాదశపుత్రాఃక్రమేణపితృధనాధికారిణఃపరిగణితాః దత్తపుత్రస్తుదశమభాగమా
త్రాధికారీ । నాధికందశవర్గద్ద్యాత్ శూద్రాపుత్రాయేత్యుక్తత్వాత్ దశమభాగావశిష్టంధనంసన్నికృష్టసపిండో
గృహ్ణీయాత్ । త్రయోదశపుత్రాభావేపత్నీసర్వభర్తృధనభాగినీతియాజ్ఞవల్క్యః । పత్నీదుహితరశ్చైవ
పితరౌభ్రాతరస్తథా । తత్సుతోగోత్రజోబంధుఃశిష్యస్సబ్రహ్మచారిణః । ఏషామభావేపూర్వస్యధనభాగుత్తరోత్త
రః । స్వర్యాతస్యహ్యపుత్రస్యసర్వవర్ణేష్వయంవిధిః । బృహస్పతిరప్యాహ । ఆమ్నాయేస్మృతితంత్రేచలోకాచారేచ
సూరిభిః । శరీరార్ధంస్మృతాజాయాపుణ్యాపుణ్యఫలేసమా । యస్యనోపరతాభార్యా దేహార్ధంతస్యజీవతి ।
జీవత్యర్ధశరీరేతుకథమన్యస్స్వమాప్నుయాత్ । సకుల్యైర్విద్యమానైస్తుపితృమాతృసనాభిభిః । అపుత్రస్యప్రమీ
తస్యపత్నీతద్భాగహారిణీ । పూర్వప్రమీతాగ్నిహోత్రంమృతేభర్తరితద్ధనం । విందేత్పతివ్రతానారీధర్మఏషసనాత
నః । జంగమంస్థావరంహేమకుప్యంధాన్యరసాంబరం । ఆదాయదాపయేచ్ఛ్రాద్ధంమాసషాణ్మాసికాదికం । పితృ
వ్యగురుదౌహిత్రాన్భర్తుస్స్వస్రీయమాతులాన్ । పూజయేత్కవ్యపూర్తాభ్యాంవృద్ధానాథాతిథీన్స్త్రియః । త
త్సపిండాబాంధవావాయేతస్యాఃపరిపంథినః । హింస్యుర్ధనానితాన్రాజాచౌరదండేనశాసయేత్ । వృద్ధమనుః
అపుత్రాశయనంభర్తుఃపాలయంతీవ్రతేస్థితా । పత్న్యేవదద్యాత్తత్పిండంకృత్స్నమంశంలభేతచ । యదుక్తం
స్త్రీణాంతుజీవనందద్యాదితితద్ధర్మమాత్రవచనంతత్రైకలాధార్మికసపిండానావ్యవస్థపత్నీవిషయం । అతో
యన్మేధాతిథినాపత్నీనామంశభాగిత్వంనిషిద్ధముక్తం । తదసంబద్ధం । పత్నీనామంశభాగిత్వంబృహస్పత్యాదిసంమ

తం । మేధాతిథిర్నిరాకుర్వన్ స్త్రీణాతిసతాం మనః । పత్న్యభావేప్యపుత్రికాదుహితా తదభావే పితా మాతా చ తత
యోరభావే సోదర్యభ్రాతా తదభావే తత్సుతః । మాతుర్వ్యపి చ వృత్తాయాం పితుర్మాతా హరేద్ధనం । ఇతి వక్ష్యమాణ
త్వాత్ పితృమాతా తదభావే అన్యోపి సన్నికృష్టసపిండో మృతధనం గృహ్ణీయాత్ । తద్యథా పితామహసంతానే అవిద్య
మానే ప్రపితామహసంతాన ఏవ తదప్యుక్తం అత ఊర్ధ్వం సపిండసంతానాభావే సమానోదక ఆచార్యః శిష్యశ్చ క్ర
మేణ ధనం గృహ్ణీయాత్ ।

౨ అథ విష్ణుస్మృతౌ

సప్తదశాధ్యాయే । అపుత్రస్య ధనం పత్న్యభిగామి తదభావే దుహితృగామి తదభావే పితృగామి తదభావే మాతృ
గామి తదభావే భ్రాతృగామి తదభావే భ్రాతృపుత్రగామి తదభావే బంధుగామి తదభావే సకుల్యగామి తదభావే సహా
ధ్యాయిగామి తదాభావే బ్రాహ్మణధనవర్జం రాజగామి బ్రాహ్మణార్థం బ్రాహ్మణానాం । చతుర్వింశాధ్యాయే । అథ బ్రాం
హ్మణస్య వర్ణానుక్రమేణ చతస్రో భార్యా భవంతి । తిస్రః క్షత్రియస్య । ద్వే వైశ్యస్య । ఏకా శూద్రస్య । తాసాం సవ
ర్ణావేదనే పాణిర్గ్రాహ్యః । అసవర్ణావేదనే శరః క్షత్రియకన్యయా । ప్రతోదో వైశ్యకన్యయా । వసనదశాం
తః శూద్రకన్యయా । న సగోత్రాం న సమానార్షప్రవరాం భార్యాం విందేత్ । మాతృతస్త్వాపంచమాత్ పురు
షాత్ । పితృతశ్చాసప్తమాత్ । నాకులీనాం న చ వ్యాధితాం నాధికాంగీం న హీనాంగీం నాతికపిలాం న వాచాటాం ।
అష్టౌ వివాహా భవంతి । బ్రాహ్మో ఆహూయ గుణవతే కన్యాదానం బ్రాహ్మః । యజ్ఞస్థఋత్విజే దైవః । గోమి
థునగ్రహణేనార్షః । ప్రార్థితప్రదానేన ప్రాజాపత్యః । ద్వయోస్సకామయోర్మాతాపితృరహితో యోగో గాంధర్వః । క్ర
యేణాసురః । యుద్ధహరణేన రాక్షసః । సుప్తప్రమత్తాభిగమనాత్పైశాచశ్చేతి । ఏతేషామాద్యాశ్చత్వారో ధర్మ్యాః । గాం

సర్వోపిరాజన్యానా. బ్రాహ్మ్యాపుత్రః పురుషానేకవింశతింపునీతే । దైవోపుత్రశ్చతుర్దశ । ఆర్షోపుత్రశ్చ సప్తమ ।
ప్రాజాపత్యశ్చతురః । బ్రాహ్మేణవివాహేనకన్యాందదద్బ్రహ్మలోకంగమయతి । దైవేనస్వర్గం । ప్రాజాపత్యేన
దేవలోకం । గాంధర్వేణగంధర్వలోకంగచ్ఛతి । పితాపితామహోభ్రాతా సకుల్యోమాతామహోమాతాచేతిక
న్యాప్రదాః । పూర్వాభావేప్రకృతిస్థఃపరఃపరః ॥=॥ షడ్వింశాధ్యాయః ॥ సవర్ణాసుబహ్వీషుభార్యాసువిద్యమానాసుజ్యే
ష్ఠయాసహధర్మకార్యంకుర్యాత్ । మిశ్రాసు చకనిష్ఠయాసమానవర్ణయాసమానవర్ణాభావేత్వనంతరయైవాపది
చ । నత్వేవంద్విజశ్శూద్రః । ద్విజస్యభార్యాశూద్రాతుధర్మార్థేనభవేత్క్వచిత్ । రత్యర్థమేవసాతస్యరాగాంధస్యప్ర
కీర్తితా । హీనజాతిస్త్రియంమోహాదుద్వహంతోద్విజాతయః । కులాన్యేవనయంత్యాశుససంతానానిశూద్ర
తాం । దైవపిత్ర్యాతిథేయాని తత్ప్రధానానియస్యతు । నాదంతిపితృదేవాస్తునచస్వర్గంసగచ్ఛతి ॥=॥ షట్త్రింశాధ్యా
యె ॥ పితృవ్యమాతామహమాతులశ్వశురనృపపత్న్యభిగమనంగురుదారగమనసమం । పితృష్వసృమాతృష్వసృగ
మనంచ శ్రోత్రియర్త్విగుపాధ్యాయమిత్రపత్న్యభిగమనంచ స్వసుస్సఖ్యాస్సగోత్రాయా ఉత్తమవర్ణాయాః కుమార్యా
అంత్యజాయారజస్వలాయాశ్శరణాగతాయాః ప్రవ్రజితాయానిక్షిప్తాయాశ్చ అనుపాతకినస్త్వేతే మహాపాతకినోయథా ।
ఏకసప్తతితమాధ్యాయె । శ్రుతిస్మృత్యుదితంసమ్యక్సాధుభిశ్చనిషేవితం । తమాచారంనిషేవేతధర్మకామోజితేం
ద్రియః । ఆచారాల్లభతేచాయురాచారాదీప్సితాంగతిం । ఆచారాద్ధనమక్షయ్యంఆచారాద్ధంత్యలక్షణం । సర్వ
లక్షణహీనోపియస్సదాచారవాన్నరః । శ్రద్ధధానోనసూయశ్చశతంవర్షాణిజీవతి ॥ ఏకోనసప్తతితమాధ్యాయె ।
నహీనాంగీంనాధికాంగీంతద్వైవచవయోధికాం । నోపేయాద్దుర్వర్ణాంనారీందీర్ఘమాయుర్జిజీవిషుః ॥=॥ ద్వ్యశీతి
తమాధ్యాయె । దైవేకర్మణిబ్రాహ్మణంనపరీక్షేత । ప్రయత్నాత్పిత్ర్యేపరీక్షేత ॥=॥ త్ర్యశీతితమాధ్యాయె ।

సంబంధాబంధవివేచనం

అథపఙ్క్తిపావనాః । త్రిణాచికేతః పఞ్చాగ్నిః జ్యేష్ఠసామ । వేదపారగో వేదాంగస్యాప్యేకస్య పారగః ॥ పురాణేతిహాస
వ్యాకరణపారగో ధర్మశాస్త్రస్యాపి ఏకస్య పారగః తీర్థ[illegible] తో యజ్ఞపూతస్తపఃపూతః సత్యపూతో మంత్రపూతో గా
యత్రీజపనిరతో బ్రహ్మదేవయానుసంతానస్త్రిసుపర్ణో [illegible] దౌహిత్రశ్చేతి విశేషేణ చ యోగినః అత్రపిత్ర్
[illegible]గాథా భవతి । అయమేనస్యాత్ [illegible] లేస్మాకం భోజయేద్యస్తు [illegible]గినం । విప్రం శ్రాద్ధేప్రయత్నేన యేన తృప్యామహే
యం ॥ చతురశీతితమాధ్యాయె । చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థానం యస్మిన్ దేశే న విద్యతే । స మ్లేచ్ఛదేశో విజ్ఞేయో ఆర్యా
వర్తస్తతః పరః ॥ ౼ ॥

౩ లఘుహారీతస్మృతౌ చతుర్థాధ్యాయె

గృహీతవేదాధ్యయనః శ్రుతశాస్త్రార్థతత్వవిత్ । అసమానార్షగోత్రాం హి కన్యాం సభ్రాతృకాం శుభాం । స
ర్వావయవసంపూర్ణాం సువృత్తాముద్వహేన్నరః । బ్రాహ్మేణ విధినా కుర్యాత్ ప్రశస్తేన ద్విజోత్తమః । తథాన్యే
బహవః ప్రోక్తా వివాహా వర్ణధర్మతః ॥ ౼ ॥

౪ వృద్ధహారీతస్మృతౌ చతుర్థాధ్యాయె

విభక్తస్యాప్యపుత్రస్య పత్నీ దుహితరస్తథా । పితరౌ భ్రాతరశ్చైవ తత్సుతాశ్చ సపిండినః ॥ సంబంధిబాంధ
వాశ్చైవ క్రమాద్రిక్థభాగినః ॥ పంచమాధ్యాయె । ఉక్తం ధర్మం పరిత్యజ్య యో హ్యధర్మే చ వర్తతే । పతిత
స్తు విజ్ఞేయః సర్వధర్మబహిష్కృతః । అధర్మం మనసా వాచా కర్మణా పి త్యజేత్సదా । అకృత్యకరణాద్విప్రః
[illegible]కరణాదపి ॥ అనిగ్రహాచ్చేంద్రియాణాం సద్యః పతనమృచ్ఛతి । అనిశం మనసా యాస్తు పాపమేవాభిచింతయే[illegible]
టిసహస్రాణి నిరయం వై స గచ్ఛతి । మానకూటతులాకూట నిక్షేపహరణాని చ । భూరత్ననారీహార

ధనభాగుత్తరోత్తరః ॥ స్వర్యాతస్యహ్యపుత్రస్య సర్వవర్ణేష్వయం విధిః ॥ అస్యవ్యాఖ్యా ॥ సప్తపురుషా త్సార్వ్యంతస
పిండ ఇతి తదూర్ధ్వం సమానోదక ఇతి తదూర్ధ్వం సగోత్రజ ఇత్యాది దాయ భాగం అప్రతి బంధ దా
యసప్రతిబంధ దాయ ఇతిద్వివిధం । తత్రాప్రతిబంధదాయః పిత్రాదినా నిరాతంకాద్వ్యాగతధనం అప్రతిబంధః ।
అపుత్రపితృవ్యాదిజ్ఞాతిదనాదాగతధనం సప్రతిబంధ ఇతివివేచనం । కాత్యాయనోపి । పత్నీ భర్తుర్ధనహారీ యాస్యా
దవ్యభిచారిణీ । తదభావే తు దుహితా యద్యనూఢా భవత్తదితి ॥ తథా ॥ అపుత్రస్యాథకులజాపత్నీ దుహితరోపి
వా । తదభావే పితామాతా భ్రాతా పుత్రాశ్చకీర్తితా ఇతి ॥ బృహస్పతిరపి ॥ కుల్యేషువిద్యమానేషు పితృభ్రాతృ
సనాభిషు । అసుతస్యప్రమీతస్య పత్నీ తద్భాగహారిణీ ॥ గోత్రిజాః । పితామహీ సపిండాని సమానోదకాశ్చ తత్ర పితా
మహీ పిత్ర్యధనం ధనభాక్ । మాతుర్వ్యపిచ వృత్తాయాం పితుర్మాతా ధనం హరేదితి । మాత్రనంతరం । పితామ
హ్యాధనం గ్రహణే పౌత్రే పి పిత్రాదీనాం భ్రాత్రాసు తత్పర్యంతానాం బన్ధ్వక్రమత్వేన మధ్యే అనుప్రవేశాభావాత్ । పితుర్మా
తాధనం హరేదిత్యస్య వచనస్యధన గ్రహణాధికార ప్రాప్తిమాత్ర పరత్వాదుత్కర్షేణ తత్సుతానంతరం పితామహీ
గ్రహణేత్యావిరోధః । పితామహ్యాత్వభావే సమానగోత్రిజాస్సపిండాః పితామహాదయో ధనభాజః । భిన్నగోత్రాణాం
సపిండానాం బంధుశబ్దేన గ్రహణాత్ । అత్ర చ పితృసంతానాభావే పితామహీ పితామహః పితృవ్యాస్తత్పుత్రాశ్చ క్రమేణ
ధనభాజః । పితామహసంతానాభావే పితామహీ ప్రపితామహః తత్పుత్రాస్తత్పుత్రావవశ్యేత్యేవం సమానసప్త మాత్సమాన
గోత్రాణాం సపిండానాం ధనగ్రహణం వేదితవ్యం । తేషామభావే సమానోదకానాం ధనసంబంధః । తేచ సపిండానాం
పరిసప్తవేదితవ్యాః । జన్మనామజ్ఞానావధికానాముదాహృతన్ను । సపిండతాతు పురుషే సప్తమే వినివర్తతే । సమా
నోదకభావస్తు నివర్తేతా చతుర్దశాత్ । జన్మనామ్నోస్మృతేరేకే తత్పరం గోత్రముచ్యత ఇతి । గోత్రిజానామభా

వబ స్వోర్ధనస్తాదః । బంధవస్త్రివిధాః । ఆత్మబాంధవాః పితృబాంధవాః మాతృబాంధవాశ్చేతి । యథోక్తం । ఆ
త్మపితృష్వసుః పుత్రా ఆత్మమాతృష్వసుస్సుతాః । ఆత్మమాతులపుత్రాశ్చ విజ్ఞేయా ఆత్మబాంధవాః । పితుః పితృ
ష్వసుః పుత్రాః పితుర్మాతృష్వసుస్సుతాః । పితుర్మాతులపుత్రాశ్చ విజ్ఞేయాః పితృబాంధవాః । మాతుః పితృష్వసుః
పుత్రా మాతుర్మాతృష్వసుస్సుతాః । మాతుర్మాతులపుత్రాశ్చ విజ్ఞేయా మాతృబాంధవా ఇతి తత్ర చాంతరంగిత్వా
త్ ప్రథమమాత్మబాంధవాదనంతరం తదభావే పితృబాంధవాస్తదభావే మాతృబాంధవా ఇతి । క్రమో వేదితవ్యః బంధూనా
మభావే చాచార్యాదీని బంధుసత్త్వం తథా కులక్రమాన్నాధేయః కేవలం చ అతతాయామప్రజసి బాంధవాస్తద్దవాప్నుయుః । స
ఖిభార్యాకుమారీషు స్వయోనిష్వంత్యజాసు చ సగోత్రాసు సుతస్త్రీషు గురుతల్పసమం స్మృతం । పితుస్స్వసారం మాతు
శ్చ మాతులానీం స్నుషామపి । మాతుస్సపత్నీం భగినీం ఆచార్యతనయాం తథా । ఆచార్యపత్నీం స్వసుతాం గచ్ఛంతు
గురుతల్పగః । ఛిత్త్వా లింగం వధస్తస్య సకామాయాః స్త్రియా అపి ॥ సతా మన్యాం సవర్ణాయాం ధర్మకార్యం న కారయేత్ ।
సవర్ణాసు విధౌ ధర్మ్యే జ్యేష్ఠయా విన వేతరాః । సవర్ణేభ్యస్సవర్ణాసు జాయంతే వై సజాతయః । అనింద్యేషు వివాహేషు
పుత్రాస్సంతానవర్ధనాః । జాత్యుత్కృష్టో యుగోజ్ఞేయః సప్తమే పంచమేపి వా । వ్యత్యయే కర్మణాం సామ్యం పూర్వవచ్చోత్త
రాధరం ॥ కర్తృస్మార్తం వివాహాగ్నౌ కుర్వీత ప్రత్యహం గృహీ । దాయకాలాహృతేనాపి శ్రౌతం వైతానికాగ్నిషు ॥ అప్రయ
చ్ఛంతస్సమాప్నోతి భ్రూణహత్యామృతావృతౌ । గమ్యం త్వభావే దాతౄణాం కన్యా కుర్యాత్స్వయంవరమితి । గమ్యం గ
మనార్హం సాపస్త్వాదిగుణయుక్తమిత్యర్థః ॥ తథా చ నారదః ॥ సవర్ణమనురూపం చ కులశీలబలశ్రుతైః । సహధర్మం చ
రేత్తేన పుత్రాంశ్చోత్పాదయేత్తత ఇతి ॥ సవర్ణావరం వాపి క్షేత్ర్యధ్యావ్యాత్యయో జనీయ్యం ఎతచ్చాపతిరజోదర్శనే ద్రష్ట
వ్యం । దృష్టే తు రజసి తస్యాః పిత్రాదిషు కించిత్కాలం పితృశాసనం పరీక్ష్య తదుపేక్షణే స్వయమేవ వరం వరయేత్ ॥ తథా

బౌధాయనః । త్రీణి వర్షాణ్యృతుమతీ కాంక్షేత పితృశాసనం । తతశ్చతుర్థే వర్షే తు విందేత సదృశం పతిం । అవిద్యమానే సదృశే గుణహీనమపి శ్రయేత్ । మనురపి ॥ త్రీణి వర్షాణ్యుదీక్షేత కుమార్యృతుమతీ సతి । ఊర్ధ్వం తు కాలాదేతస్మాత్ విందేత సదృశం పతిం ॥ తత్రైవ మనుః । న బ్రాహ్మణక్షత్రియయోరాపద్యపి హి తిష్ఠతోః । కస్మింశ్చిదపి వృత్తాంతే శూద్రా భార్యోపదిశ్యతే ॥ హీనజాతిస్త్రియం మోహాదుద్వహంతో ద్విజాతయః । కులాన్యేవ నయంత్యాశు ససంతానాని శూద్రతాం । శూద్రావేదీ పతత్యత్రేరుతథ్యతనయస్య చ । నిజధర్మాపరో ధేనయస్తు నామయినోభవేత్ । నోపి యత్నేన సంధిఘ్న్యోధర్మో రాజకృతాశ్చ యః ॥ = ।

౬ ఔశనస్మృతౌ ప్రథమాధ్యాయే ।

గుణానామపి సర్వేషాం పూజ్యాః పంచ విశేషతః । తేషామాద్యాస్త్రయః శ్రేష్ఠాస్తేషాం మాతా సుపూజితా ॥ ఉపాధ్యాయః పితా జ్యేష్ఠో భ్రాతా చైవ మహీపతిః । మాతులశ్శ్వశురత్రాతృమాతామహపితామహాః । వర్ణశ్రేష్ఠః పితృవ్యశ్చ పుంసైతే పితరః స్మృతాః । మాతా మాతామహీ గుర్వీ పితృమాతృష్వసాదయః । శ్వశ్రూః పితామహీ జ్యేష్ఠా జ్ఞాతవ్యా గురవః స్త్రియః । ఇత్యుక్తో గురువర్గోయం మాతృతః పితృతస్తథా । అనువర్తనమేతేషాం మనోవాక్కాయకర్మభిః ॥

౭ సంవర్తస్మృతౌ

అభిద్విజోభ్యనుజ్ఞాతః సవర్ణాం స్త్రియముద్వహేత్ । కులే మహతి సంభూతాం లక్షణైశ్చ సమన్వితాం । బ్రాహ్మేణైవ వివాహేన శీలరూపగుణాన్వితాం । అలంకృత్య తు యః కన్యాం వరాయ సదృశాయ వై । బ్రాహ్మేణ వివాహేన దద్యాత్తాం తు సుపూజితాం । స కన్యాయాః ప్రదానేన శ్రేయో విందతి పుష్కలం ॥ సాధువాదం లభేత్సద్భిః కీర్తిం ప్రాప్నోతి పుష్కలాం । జ్యోతిష్టోమాదిసత్రాణాం శతం శతగుణీకృతం । ప్రాప్నోతి పురుషో దత్వా హోమమం

త్రైస్తు సంస్కృతాం । అలంకృత్య పితా కన్యాం భూషణాచ్ఛాదనాశనైః । దత్వా స్వర్గమవాప్నోతి పూజితస్తు సురాదిషు । అష్టవర్షా భవేద్గౌరీ నవవర్షా తు రోహిణీ । దశవర్షా భవేత్కన్యా అత ఊర్ధ్వం రజస్వలా । సర్వేషామేవ దానానాం ఏకజన్మానుగం ఫలం । హాటకక్షితిగౌరీణాం సప్తజన్మానుగం ఫలం ॥ = ॥

౮ కాత్యాయన స్మృత్యాం ।

విరోధో యత్ర వాక్యానాం ప్రామాణ్యం తత్ర భూయసాం । తుల్యప్రమాణకత్వే తు న్యాయ ఏవం ప్రకీర్తితః ॥ = ॥

౯ బృహస్పతి స్మృత్యాం

సర్వేషామేవ దానానామేకజన్మానుగం ఫలం । హాటకక్షితిగౌరీణాం సప్తజన్మానుగం ఫలం ॥ = ॥

౧౦ పారాశర స్మృత్యాం ప్రథమాధ్యాయే ॥

కృతే తు మానవో ధర్మః త్రేతాయాం గౌతమః స్మృతః । ద్వాపరే శంఖలిఖితః కలౌ పారాశరః స్మృతః ॥ అష్టవర్షా భవేద్గౌరీ నవవర్షా తు రోహిణీ । దశవర్షా భవేత్కన్యా అత ఊర్ధ్వం రజస్వలా । తత్ర వివాహ ప్రకరణే మాధవాచార్యకృత వ్యాఖ్యానే । మనుః అసపిండా చ యా మాతురసగోత్రా చ యా పితుః । సా ప్రశస్తా ద్విజాతీనాం దారకర్మణి మైథునే ఇతి । యా తు అసపిండా అసగోత్రా చ యా పితురసగోత్రా చ కా సా సపిండా చ సా హైగుణే మిథునసాధ్యే దారకర్మణి ద్విజాతీనాం ప్రశస్తా పరిగణితేత్యర్థః । నన్వత్ర మాతృగ్రహణమనర్థకం । పితృగోత్రసాపిండ్యనిషేధేనైవ మాతృగోత్రసాపిండ్యనిషేధసిద్ధేః పృథక్పిండగోత్రయోరభావాత్ ॥ ఏకత్వం నాగతా భర్తుః పిండే గోత్రే చ సూతకే । స్వగోత్రాద్భ్రశ్యతే నారీ వివాహాత్సప్తమే పదే ఇతి వచనాత్ మైవం గాంధర్వాదివివాహాదిషు కన్యాప్రదానాభావేన పితృగోత్రసాపిండ్యయోరనివృత్తేః । తథా చ మార్కండేయపురాణే । బ్రాహ్మ్యాదిషు వివాహేషు యా తూఢా కన్యకా భవేత్ । భర్తృగోత్రేణ క

తర్ణవ్యాః తస్యాః పిండోదకక్రియాః ॥ గాంధర్వాదివివాహేషు పితృగోత్రేణ ధర్మవిదితి ॥ కన్యాశబ్దవివేచనం తత్రై
వ । నను ఋతుమత్యాం కన్యాశబ్దః కథం ప్రయుక్తః యతో యమేన దశవర్షా భవేత్కన్యేత్యుక్తం । నచ దశవర్షే
ఋతుస్సంభవతి । నాయం దోషః గార్గ్యాదిశబ్దవత్ కన్యాశబ్దస్యాపి యమేన పరిభాషితత్వాత్ నాచ పరిభాషా ఫలకథనా
దావుపయుక్తా తచ్చ పూర్వమేవోదాహృతం కన్యాం దదద్బ్రహ్మలోకమితి లోకసిద్ధస్తు కన్యాశబ్దో వివాహరహితస్త్రీ
మాత్రవాచకః ఏవంచ సతి శాస్త్రేషు బహవః కన్యాశబ్దా అనుగృహీతా భవంతి । తథాచానుశాసని కేష్టావక్రోశా
న్యానైష్ఠికస్త్రియాం ప్రయుక్తః । కౌమారం బ్రహ్మచర్యం వా కన్యైవాస్మిన్ సంశయః ॥ కల్యాపర్ణేతి వృద్ధస్త్రియాం
నారదేన ప్రయుక్తః । అనంసకృతాయాః కన్యాయాః కుతో లోకాస్తవానఘ ఇతి । ఉమామహేశ్వరసంవాదే ॥
ఋతుస్నాతా తు యా శుద్ధా సా కన్యేత్యభిధీయతే ఇతి । నన్వనంసకృతాయా ఇతి వచనేన వివాహరహితాయా ఉత్త
మలోకాభావ ఉక్తః సోనుపపన్నః వివాహరహితానాం ఋషిబ్రహ్మవాదినీనాముపనయనాధ్యయనాదిభిరుత్తమలోకసంభ
వాత్ । అత ఏవ హారీతేనోక్తం । ద్వివిధాః స్త్రియో బ్రహ్మవాదిన్యస్సద్యోవధ్వశ్చ తత్ర బ్రహ్మవాదినీనాముపనయనమ
గ్నీంధనం స్వగృహే భిక్షాచర్యేతి సద్యోవధూనాం తూపస్థితే వివాహే కథంచిదుపనయనమాత్రం కృత్వా వివాహః కార్య
ఇతి మైవం తస్య కల్పాంతరవిషయత్వాత్ తథాచ యమః ॥ పురాకల్పే కుమారీణాం మౌంజీబంధనమిష్యతే । అధ్యాప
నంచ వేదానాం సావిత్రీవచనం తథా ॥ పితా పితృవ్యో భ్రాతా వా నైనామధ్యాపయేత్పరః । స్వగృహే చైవ కన్యాయాః
భైక్షచర్యా విధీయతే । వర్జయేదజినం చీరం జటాధారణమేవ చేతి ॥ తత్రైవ శిష్టాచారాశ్చ దాక్షిణాత్యానాం అవగీతా ఉ
దాహృతాః । కేచిత్తు అనురాదిష్వపి దేశవిశేషేణ మాతులసుతావివాహో ధర్మ ఇతి మన్యంతే ఉదాహరంతి వచనాని తత్ర
బోధాయనః పంచధా విప్రతిపత్తిః । దక్షిణత అనుపనీతేన భార్యయా సహ భోజనం పర్యుషితభోజనం మాతులదుహితృపితృ

స్వస్వదుహితృపరిణయనమితి । తథోత్తరతః ఊర్ణావిక్రయః సీధుపానం ఉభయతోదద్భిర్వ్యవహారః ఆయుధీయ్యకం సము
ద్రయానమితి ॥ ఇతర ఇతరస్మిన్ కుర్వన్ దుష్యతి ఇతి ఇతర ఇతరస్మిన్ దేశే ప్రామాణ్యమితి। ఇతి కేదాక్షిణాత్యః ఇతరస్మి
న్నుత్తరదేశే మాతులసంబంధం కుర్వన్ దుష్యతి న స్వదేశే ఇతరః ఉదీచ్య ఇతరస్మిన్ దక్షిణదేశే సీధుపానాదికం కుర్వన్
దుష్యతి । న స్వదేశే కుతః దేశప్రామాణ్యాత్ దేశనిబంధత్వాదాచారస్యేత్యర్థః । తథాచ దేవలః । యస్మిన్ దేశే య ఆ
చారో న్యాయదృష్టస్సుకల్పితః । స తస్మిన్నేవ కర్తవ్యో దేశాచారస్మృతో భృగోః । యస్మిన్ దేశే పురే గ్రామే త్రైవిద్య
నగరేపి వా । యో యత్ర విహితో ధర్మః తం ధర్మం న విచాలయేదితి ॥ నను శిష్టాచారప్రామాణ్యే స్వదుహితృవివాహో
ప్రసజ్యేత । ప్రజాపతినా తథాచరణాత్ తథాచ శ్రుతిః । ప్రజాపతిర్వై స్వాం దుహితరమభ్యధ్యాయాదితి । మైవం । న
దేవచరితం చరేదితి న్యాయాత్ అత ఏవ బోధాయనః ॥ అనుష్ఠితం చ యద్దైవైర్మునిభిర్యదనుష్ఠితం । నానుష్ఠేయం మను
ష్యైస్తదుక్తం కర్మ సమాచరేదితి । తదేవం బ్రాహ్మ్యాదివివాహవిషయవ్యవస్థయా దేశభేదవిషయవ్యవస్థయా చ మాతుల
సుతావివాహో న సపిండానామిత్యాదిశాస్త్రాదేవ ప్రసిద్ధః ॥ గోత్రం తు వంశపరంపరాప్రసిద్ధం । ఇత్థం కన్యాల
క్షణం పరీక్ష్య కులమపి పరీక్షణీయం అత ఏవ మనుః ॥ మహాంత్యపి సమృద్ధాని గోజావిధనధాన్యతః । స్త్రీసంబంధే దశై
తాని కులాని పరివర్జయేత్ ॥ హీనక్రియం నిష్పురుషం నిచ్ఛందో రోమశార్శసం । క్షయ్యామయావ్యపస్మారి శ్విత్రి కుష్ఠి
కులాని చ ॥ హీనక్రియం యాగాదిరహితం । నిష్పురుషం స్త్రీమాత్రశేషం । నిచ్ఛందో ధ్యయనవర్జితం ॥ యమోపి ।
చతుర్దశ కులానీమాని వివాహ్యాని నిర్దిశేత్ । అనామ్నాయం బ్రాహ్మణానాం ఋత్విజాం చైవ వర్జయేత్ । అత్యుచ్ఛ్రితం మహాప్రా
ప్తం చ అతివర్ణం చ వర్జయేత్ । హీనాంగమతిరిక్తాంగం ఆమయావికులాని చ । శ్విత్రి కుష్ఠి కులాదీనాం కుర్యాద్విపరివర్జనం ॥
నదాకామికులం వర్జ్యం రోమశానాం చ యత్కులం । అపస్మారికులం యచ్చ యచ్చ పాండుకులం భవేదితి ॥ అనామ్నాయము

విజ్ఞాతప్రవరం । ఏతచ్ఛ్రుతిహీనక్రియాదివర్జనమ్ । తథా విధాపశ్యపరిహారార్థం కులానురూపాః ప్రజాస్సంభవంతీతి హారీతవ
చనాత్ । పురాణేపి । మాతులాం భజతే పుత్రః కన్యకా భజతే పితౄన్ । యథాశీలా భవేన్మాతా తథాశీలా భవేత్సుతే
తి । మనురపి । పితుర్వా భజతే శీలం మాతుర్వోభయమేవ వా । న కథంచన దుర్యోనిః ప్రకృతిం స్వాం విముంచతీతి । హే
యకులముక్తం । ఉపాదేయంతు యాజ్ఞవల్క్య ఆహ । దశపూరుషవిఖ్యాతాచ్ఛ్రోత్రియాణాం మహాకులాదితి । మా
తృతః పితృతః పంచ పంచ పురుషా విఖ్యాతా యస్మిన్ కులే తద్దశపూరుషవిఖ్యాతం తేన స్వస్య మహాకులాత్పుత్రపశ్వాదిసమృద్ధా
త్కన్యాముద్వహేదిత్యర్థః । మనురపి । ఉత్తమైరుత్తమైర్నిత్యం సంబంధానాచరేత్సహ । నినీషుః కులముత్కర్షమధ
మానధమాంస్త్యజేదితి । అత్రోత్తమాంత్స ఏవాహ । పరిశుద్ధాః కర్మభిశ్చైవ శ్రుతిస్మృతివిదర్శితైః । అవిప్లుతబ్రహ్మచ
ర్యా మహాకులసమన్వితాః ॥ మహాకులైస్తైస్సంబంధా మహత్త్వేన వ్యవస్థితాః । సంతుష్టాస్సజ్జనహితాస్సాధవస్సమదర్శి
నః । లోభరాగద్వేషమర్షమానమోహాదివర్జితాః । అక్రోధనాస్సుప్రసాదాః కార్యాస్సంబంధినస్సదా । అథమూనా
హాపాపా యేస్తేనాః పిశునాః క్లీబా యే నాస్తికవృత్తయః । వికర్మణా చ జీవంతో వికృతాకృతయస్తథా ॥ ప్రబద్ధవైరా
శూద్రైర్యే రాజకిల్బిషిణస్తథా । బ్రహ్మస్వాపనయిత్యాశ్చ కదర్యాశ్చ విగర్హితాః ॥ అప్రజా యేషు వంశేషు స్త్రీప్రజాః ప్ర
నవస్తథా । పతిఘ్న్యశ్చ సునాసిన్యః తాశ్చ యత్నేన వర్జయేదితి ॥ కన్యాదానే వరనియోగో గౌతమేన దర్శితః । విద్యాచా
రిబంధుశీలలక్షణసంపన్నాయ దద్యాదితి ॥ యమోపి । కులం చ శీలం చ వపుర్వయశ్చ విద్యాం చ విత్తం చ సనాథతాం చ ।
ఏతాన్ గుణాన్ సప్త పరీక్ష్య దేయా కన్యా బుధైశ్శేషమచింతనీయమితి ॥ యాజ్ఞవల్క్యః । ఏతైరేవ గుణైర్యుక్తః సవర్ణః
శ్రోత్రియో వరః । యత్నాత్పరీక్ష్యతః పుంస్త్వే యువా ధీమాన్ జనప్రియ ఇతి ॥ పితా దద్యాత్స్వయం కన్యాం భ్రాతా చా
నుమతో పితుః । మాతామహో మాతులశ్చ సకుల్యో బాంధవాస్తథా ॥ మాతా త్వభావే సర్వేషాం ప్రకృతౌ యది వర్తతే ।

త్రిస్యామప్రకృతిస్థాయాం కన్యాం దద్యుస్స్వజాతయః ॥ యదా తు నైవ కశ్చిత్స్యాత్ కన్యా రాజానమావ్రజేదితి ॥ ౫ ॥

౧౧ వృద్ధపరాశర్యాం ।

ప్రథమో బ్రాహ్మో ద్వితీయో దైవో నామ తృతీయ ఆర్షః । చతుర్థః ప్రాజాపత్యః పంచమ ఆసురః । షష్ఠో గాంధర్వః సప్తమో రాక్షసః । అష్టమః పైశాచః ఇతి విజ్ఞేయాః । బ్రాహ్మ్యాదిక్రమేణైవ సంప్రవక్ష్యామ్యతః పరం ॥ జాత్యాదిగుణయుక్తాయ వరాయ కన్యాలంకృత్య దీయతే స బ్రాహ్మః । యజ్ఞే తు వితతే సమ్యగృత్విజే కర్మ కుర్వతే । కన్యాలంకృత్య దీయతే దైవో నామ స ఉచ్యతే ॥ కన్యాం ప్రదాయ గోమిథునం వరాద్ధర్మతః స ఆర్షః । సహోభౌ చరతాం ధర్మమితి వాచానుభాష్య చ । యత్ర కన్యాప్రదీయేత స కాయః పరికీర్తితః । యత్ర ద్రవ్యేణ కన్యాం దద్యాత్ స ఆసురః పరికీర్తితః । ఇచ్ఛయాన్యోన్యసంయోగః కన్యాయాశ్చ వరస్య చ । తయోస్తు యో వివాహస్స్యాత్ గాంధర్వః ప్రథితస్స తు ॥ యుద్ధే హృత్వా బలాత్కన్యాం యః శాస్త్రే స రాక్షసః । సుప్తాం మత్తాం ప్రమత్తాం వా కన్యాం భుంక్తే ఛలాత్ । సర్వేభ్యస్తు పాపిష్ఠః పైశాచః ప్రథితోऽష్టమః ॥ ఆద్యావాద్యస్య పట్ప్రోక్తాః ధర్మ్యాః చత్వార ఏవ హి । చత్వారో వైశ్యశూద్రయోః ద్వితీయస్య ఆద్యస్య చ । పంచమః షష్ఠ ఏవ చ । సప్తమస్తు క్షత్రియస్య పైశాచో వర్జితః సదా ॥ ద్వితీయస్యాపి యత్ప్రోక్తాః ఏతయోస్తు న చాష్టమః ॥ వైధస్యాన్యానురూపేణ ద్విజాతిర్యః స్మృతః । సర్వ సప్తమ మేకస్యాత్ ద్వితీయస్యైవ కీర్తితః ॥ అంత్యావత్యథ మాచోక్తాః పూర్వాపాశ్చ సుమాసువా । యథాయోధర్మరూపేణ ప్రోక్తో దేవస్తు మానుషః ॥ వార్తాయాం ప్రాకృతో ధర్మస్తు చతురాద్యవివాహజైః । స్వప్రజాసంతతిగుణాః

వశ్యాద్దశసప్తచయశ్చషట్॥ స్త్రీణామాజన్మశుద్ధ్యర్థం వంశశుద్ధ్యా ప్రయత్నవాన్ । వరంహికవయోవిద్యాం జాత్యా
విగుణసంయుతం॥ జాతిర్విద్యావయశ్శక్తిరారోగ్యంబహుపక్షతా । అర్థిత్వంవిత్తసంపత్తిరష్టావితివరగుణాః । జా
తిర్విద్యాచరూపంచకులంచైవనవమంవయః । ఆరోగ్యత్వంవిశేషేణపుంస్త్వసత్యపిభక్షయేత్ । జాతిరూపంచశీలం
చవయోనవమరోగితః॥ స్వాచారత్వంవిశేషేణసలక్షణవరమాశ్రయేత్ ॥ నయాతిరూపవిత్తశ్చేత్తథాగ్రివయసంద్ర
ధం ।సంతోషజననం స్త్రీణాం ప్రజ్ఞావానాశ్రయేద్వరం । నజాతింనచవిద్యాంచవిత్తంవాచరణంస్త్రియాం । కిముత
త్వాంప్రియమిచ్ఛంతితస్మాత్ప్రీతికరంశ్రయేత్ ।పితాయత్రనగోత్రత్వంమాతాయత్రసపిండతా । నచతాముద్వహేత్క
న్యాందారకర్మణ్యాదృతాం॥ కన్యాయాశ్చవరస్యాపిమంత్రోభయోభవేద్ధృతిః । తథాకన్యాంవరోధీమాన్వరయే
ద్వంశశుద్ధయే ।నానామతానిసర్వేషాంసతాంకన్యాంవరంప్రతి । సంతానార్థంవిశుద్ధ్యర్థంజాత్యాదిషుచనాన్యతః ।
దూరస్థానామవిద్యానాంమోక్షంధర్మానుయాయినాం । శూరాణాంనిర్ధనానాంచనదేయాకన్యకాబుధైః । వర్జయేద
తిరిక్తాంగీంకన్యాంహీనాంగరోగిణీం । అతిలోమ్నీంహీనలోమ్నీమవాచవాతిగవ్యతాం । పితాపితామహోభ్రాతా
మాతామాతామహోపివా । కన్యాదాస్యుఃక్రమేణైతేపూర్వాభావేపరఃపరః । అధికారీయదానస్యాత్తదాస్యాత్కన్య
పన్నసా । తద్గిరాచస్వయంగమ్యాంకన్యాపివరయేద్వరం ॥ పింగళాంకపిలాంకృష్ణాందుష్టవాక్కాకనిస్వనాం । స్థూ
లాంగజంఘపాదాచ్చసదాచాప్రియవాదినీం ॥ త్యజేన్నాగనదీనామ్నీంపక్షివృక్షర్క్షనామికాం ॥ అహిపర్వతనా
మ్నీంచతథాభీషణనామికాం । సుజాతిముద్వహేత్కన్యాంసురూపాంలక్షణాన్వితాం । అరోగిణీంసుశీలాంచతథా
భ్రాతృమతీమపి । సులజ్జాంశుభనాసాంచపతిప్రీతికరీమపి ॥ శ్వశ్రూశ్వశురగుర్వాదిశుశ్రూషాకారిణీంప్రియాం । అ
వ్యంగకులసంజాతామనభిశప్తవంశజాం । ప్రస్వేదసుభగాంధాతాంశుభమిచ్ఛన్సముద్వహేత్ । పితృభిస్సప్తమీ

మేకమాతృగః పంచమీమపి । ఉద్వహేదితిమత్యం తేకులధర్మేణ పాశ్రితాః । ఉక్తలక్షణకన్యాయాః కృత్వాపా
ణిగ్రహం ద్విజః । ధర్మోద్వాహాన కేనాపి దాదద్యాద్ధుతాశనం । దాయాద్యకాలే వాదద్యాత్ తదుక్తంకమాశ్ర
ద్విజః । యదావాపిభవేచ్ఛక్తిః సంపత్తిర్వాతదాభవేత్ । ఋతావృతౌ స్త్రియంగచ్ఛేత్ స్త్రీచ్ఛయాచ వరంస్మ
రన్ । సర్వంతదిచ్ఛయాకుర్యాత్ యథాభమోభవేద్ధృతిః । భోజ్యాలంకారవాసోభిః పూజ్యాస్స్యుస్సర్వదా స్త్రి
యః । యథాగించిన్న శోచంతినిత్యం కార్యం తథాన్నభిః । స్త్రియస్తుష్టా స్త్రియస్తుష్టాత్ దుష్టాశ్చదుష్టదేవతాః ।
వర్ధయంతికులంతుష్టా నాశయంత్యవమానితాః । సావమాన్యస్త్రియస్సంగిపతిశ్వశురదేవరైః ।। భ్రాతాపితా
చమాతా చతథాబంధుభిరేవచ । స్త్రియస్స్వపురుషస్యాపియతో భయోభవేద్ధృతిః । తస్మాత్తాసర్వాదాతస్యాః స
ర్వోపాయైర్న్యభిస్సదా । శ్వశురైర్దేవరాద్యైస్తాః పిత్రాభ్రాతాదిభిస్తథా వివాహాత్ప్రాక్పితారక్షేత్ తతః పతిస్తుయన్వ
నే । రక్షేయుర్వార్ధకే పుత్రానాస్తి స్త్రీణాం స్వాతంత్రతా । స్వాతంత్ర్యేణ వినశ్యంతికులజా అపి యోషితాః ।
స్వాతంత్ర్యమతిస్తాసాం ప్రజాపతిరకల్పయత్ । స్త్రీణాం వివాహమేకో వైవేదోక్తః పావనో విధిః । స్త్రీపుంసోర్య
త్రవిన్యాసః సూనోర్వరన్యోన్యముచ్యతే । ఆత్మనాజాయతేహ్యాత్మా సేరావత్యతితారిణం । భార్యాజాయాజనన్యేషా
ఇతివేదప్రశస్తితః । జనిష్యమాణా ఇచ్ఛంతి పితరః స్వకతేనుతాః । కశ్చిద్గత్వాగయాంయాంసోపశ్యే పిండాన్ ప్ర
దాస్యతే । ఆధానాదికసంపన్నరాపోక్తాశ్చైవద్విజన్మనః । కతిచ్చాశ్వస్వశాఖోక్తా కేచిత్కులక్రమేణచ । చ
త్వారింశచ్చతేసర్వే సిహకాద్యాః ప్రకీర్తితాః । మఖదీక్షాచవివిధాతద్దేవాంత్యేష్టికర్మచ । కులాచారోపికర్త
వ్య ఇతిశాస్త్రవిదోవిదుః । దేశాచారస్తథాధర్మ ఇతి ప్రాపాపరాశరః । అయంహిపరమోధర్మః సర్వేషామితిని
శ్చయః । తథాకృష్టాః స్త్రీలా విద్వా ఇతిశాస్త్రవిదోవిదుః । దేశధర్మేణ సమాశ్రిత్య సంశధర్మేణ తథాపరే ।

దేశశాస్త్రజ్ఞ దోవిప్రో యం బ్రూయుస్సప్త పంచవా । త్రయోపివా స ధర్మస్స్యాత్ ఏకోవా ధ్యాత్మవిత్తమః । అప్రత్యయగతశ్చైవ కులదేశస్థ తత్ స్థితా । యోయయా కృపయా యుక్తస్సతద్దైవహానిర్వపేత్ । హిమపర్వతవింధ్యాద్రౌవినాశేన ప్రయాగయోః । మధ్యేతు పావనోద్దేశో మ్లేచ్ఛదేశస్తతః పరం । దేశేష్వన్యేషు యా నద్యో ధన్యాస్సాగరగామ్యభాః । తీర్థాని యాని పుణ్యాని మునిభిస్సేవితాని చ । వనే యుస్తదుపాంతే పి సమిచ్ఛిన్నా ద్విజాతయః । మునిభిస్సేవితత్వాచ్చ పుణ్య దేశః ప్రకీర్తితః । యత్ర పానం న పేయస్య దేశే భక్ష్యభక్షణాం । అగమ్యాగమితా యత్ర తం దేశం పరివర్జయేత్ । ఏవం దేశః సమాఖ్యాతో యజ్ఞియస్తు ద్విజన్మనాం । ఏవమేవానువర్తేరన్ దేశం ధర్మానుకాంక్షిణః । వసన్నాయత్ర తత్రాపి స్వాచారం న నివర్తయేత్ । షట్కర్మాణి చ కుర్వీరన్ ఇతి ధర్మస్య నిశ్చయః । పరాశరస్వయం ప్రాహ శాస్త్రం పుత్రస్య వత్సలః । అలంకృత్య తు యః కన్యాం బ్రాహ్మ్యాద్వా హైనయచ్ఛతి । అన్యోద్వాహేనకేనాపి హస్తిదానశతం లభేత్ । హస్తిదానస్య యత్పుణ్యం తస్మాచ్ఛతగుణం ఫలం । కన్యాదివిధివత్సర్వం ప్రాప్నువంతి వ్యాసనారీయం । స్వస్మిన్ స్వభార్యా బిభర్త్యే పావతిర్బిభర్తి సోపి తాః ॥ అతో భార్యా చ భర్తా చ యత్ర వేదో నిదర్శనం । పతిర్విశతి యజ్ఞాయాం గర్భో భూత్వేహ మాతరం । తస్యాం పునర్నవో భూత్వా దశమే మాసి జాయతే । జాతోక్త్వా తేన జాయా వై యదస్యాం జాయతే పునః । ఇమాం భవనం భార్యా బీజమస్యాం నిషిచ్యతే । దేవాశ్చ మర్త్యానుపశ్యేచ్చ భార్యాతు జననీ తు యః । యస్మాత్ త్రాతి పుంనామ్నో నరకాత్పుత్ర ఉచ్యతే । సర్వాంస్సంస్పృష్టిమాప్నుయాత్ క్రతుభిర్బ్రాహ్మణోత్తమాం । యః పితా జాతపుత్రస్య పశ్యేచ్చేజ్జీవతో ముఖం । సర్వం మే సఫలం ప్రాప్తిమేహికాముష్మికం దయత్ । పుత్రేణ ప్రాప్యతే స్వర్గో జాతమాత్రేణ తేధ్రువం । తస్మాదిచ్ఛంతి సర్వేపి పశవోపి వయాంసి చ । జాయాయాస్తు ద్విజజ్ఞత్వం యతస్తాం జాయతే పునః । పుత్రస్యాపి న పుత్రత్వం యస్త్రాతి నరకాణ్ణవాత్ । యః పితా స తు పుత్రస్తు

నా స్త్యైవహి జనన్యాపి । సపృథక్త్వం క్వచిదుస్త జ్ఞానాసయోః పరయోరపి । అయంహి పంథాపురుషస్య తస్య ధృవంభవేత్పు
త్రిజ స్త్రహా తుస్య । తదీయస్య చోర్ధ్వం పశవో వయాంసి పుత్రాధినో మాతురుమారుహాంతి ॥ వర్జితః పితృదైవేభ్యో రౌరవం
యాతి సద్విజః । భాండసంకరసంకీర్ణా నానాసంకరసంకరాః । యోనిసంకరసంకీర్ణా నిరయం యాంతి మానవాః ॥ రేతో
మద్యతియస్యాస్తా సూతకం చ ద్వారికే సిలం । ప్రమాణస్యాక్షలక్షణై రేతైర్ద్వి శరీరైశ్చ మండకః ॥ వార్తాయాం పార్శ్వతో
ధస్తాచ్చతురాద్యవినాహ్యజైః । స్వాత్మానంద్విగుణం స్వాన్స్యాత్ దశసప్తచయశ్చషట్ ॥ మాతా పాశ్చదాహిత్రోభా
గినేయో థమాతులః । మాతృస్వస్రేయశ్చైతే ధాతథా మాతులజోపివా ॥ జామాతా శ్వశురో బంధుః భార్యాభ్రాతా చత
త్సుతః । సువృత్తాశ్చ సదాచారాః ఏతే శ్రాద్ధేషు పావనాః ॥ ఏతే శ్రాద్ధేషు వై పూజ్యా జ్ఞాతిసంబంధిబాంధవాః । స్వగోత్రం
భోజయేద్యస్తు పితృశ్రాద్ధేషు వై ద్విజః । హంతాంతు పితరస్తే సనభుక్త ముపతిష్ఠతి । శ్రాద్ధం కుర్వన్ ద్విజో జ్ఞానాత్ స్వగోత్రం
యస్తు భోజయేత్ । సలుప్తపిత్రు దేవస్సన్ నరకం ప్రతిపద్యతే ॥ వంశానాం వింశతిం చైకాం తారయేదుర్జాప్యకృత్
ఏకతో యోగినస్సర్వే జాతిభిస్సమాసద్రువైః ॥ = ॥

౧౨ వ్యాసస్మృత్యాం ద్వితీయాధ్యాయే ।

ఏవం స్నాతకితాం ప్రాప్తో ద్వితీయాశ్రమకాంక్షయా । ప్రవిశ్యైతద్వివాహార్థం ఉసింద్యాన్స్వయసంభవాం ॥ అ
రోగాం దుష్టవంశోత్థాం అశుల్కాదానదూషితాం । సవర్ణామసమానార్షా మమాతృపితృగోత్రజాం । అనన్యపూర్వికాం ల
ఘ్వీం శుభలక్షణసంయుతాం । ధృతాధోవసనాం గౌరీం విఖ్యాతదశపూరుషాం ॥ ఖ్యాతానామ్నః పుత్రవతః సదాచార
వతస్సతః ॥ దాతుమిచ్ఛోర్దుహితరం ప్రాప్యధర్మేణ చోద్వహేత్ । బ్రాహ్మోద్వాహవిధానేన తదభావే పరో విధిః । దా
తవ్యైషా సదృశాయ వయోవిద్యాన్వయాదిభిః । పితృ తత్పితృ భ్రాతృషు పితృవ్యజ్ఞాతిమాతృషు । పూర్వాభావే పరో ద

ద్యాత్ సర్వాభావే న్యాయం ప్రజేత్ । యది సా దాతృవైకల్యాత్ రజః పశ్యేత్ కుమారికా । భ్రూణహత్యాశ్చ యావత్యః పతితస్స్యాత్తదా ప్రదః ॥ తుభ్యం దాస్యామ్యహమితి గృహిష్యామీతి యస్తయోః ॥ = ॥

౧౩ శంఖస్మృత్యాం ॥

చతుర్థాధ్యాయే । విందేత విధివద్భార్యామసమానార్షగోత్రజాం । మాతృతః పంచమీం చాపి పితృతస్సప్తమీం । బ్రాహ్మో దైవస్తథైవార్షః ప్రాజాపత్యస్తథాసురః । గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ పైశాచశ్చాష్టమోఽధమః । ఏతే ధర్మాస్తు చత్వారః పూర్వం విప్రే ప్రకీర్తితాః । గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ క్షత్రియస్య ప్రశస్యతే । అప్రార్థితః ప్రయత్నేన బ్రాహ్మస్తు పరికీర్తితః । యజ్ఞేషు ఋత్విజే దైవ ఆదాయార్షస్తు గోద్వయం । ప్రార్థితా వ ప్రదానేన ప్రాజాపత్యః ప్రకీర్తితః । ఆసురో ద్రవిణాదానాత్ గాంధర్వస్సమయాన్మిథః । రాక్షసో యుద్ధహరణాత్ పైశాచః కన్యకాచ్ఛలాత్ । తిస్రస్తు భార్యా విప్రస్య ద్వే భార్యే క్షత్రియస్య తు । ఏకైవ భార్యా వైశ్యస్య తథా శూద్రస్య కీర్తితా । బ్రాహ్మణీ క్షత్రియా వైశ్యా బ్రాహ్మణస్య ప్రకీర్తితాః । క్షత్రియా చైవ వైశ్యా చ క్షత్రియస్య విధీయతే । వైశ్యైవ భార్యా వైశ్యస్య శూద్రా శూద్రస్య కీర్తితా । ఆపద్యపి న కర్తవ్యా శూద్రా భార్యా ద్విజన్మనా । అతస్తస్యాం ప్రసూతస్య నిష్కృతిర్న విధీయతే । సపిండీకరణం కార్యం కులజస్య తథా ధ్రువం । శ్రాద్ధం దద్యాద్దశేఽహని కృత్వా శ్రాద్ధే ప్రేతపాత్రే త్రయోదశే ॥ పాణిగ్రాహ్యాస్సవర్ణాసు గృహ్ణీయాత్ క్షత్రియా శరం । వైశ్యా ప్రతోదమాదద్యాత్ వేదనే తు ద్విజన్మనః ॥ త్రయోదశాధ్యాయే । బ్రాహ్మణాన్న పరీక్షేత దైవే కర్మణి ధర్మవిత్ । పిత్ర్యే కర్మణి సంప్రాప్తే సూక్ష్మం యత్నాత్ పరీక్షణం ॥ వివాహే చైవ నిర్వృత్తే చతుర్థేఽహని రాత్రిషు । ఏకత్వం సా గతా భర్తుః పిండే గోత్రే చ సూతకే । స్వగోత్రాద్భ్రశ్యతే నారీ ఉద్వాహాత్ సప్తమే పదే । భర్తృగోత్రేణ కర్తవ్యం దానపిండోదకక్రియాః ॥ నియ్యాతే తు సపిండత్వం యేషాం శ్రాద్ధం కులో

గ్రతం । సర్వేషూత్రత్వమాయాతి యదిస్వర్గే జితాస్తుతే ॥ = ॥

౧౪ లిఖితసంహితాయాం ॥

వివాహే చైవనిర్వృత్తే చతుర్థేహనిరాత్రిషు । ఏకత్వం సాగతా భర్తుః పిండే గోత్రే చ సూతకే ॥ స్వగోత్రాద్భ్రశ్యతే నారీ ఉద్వాహాత్సప్తమే పదే । భర్తృగోత్రేణ కర్తవ్యం దానపిండోదకక్రియాః ॥ = ॥

౧౫ గౌతమస్మృత్యాం పంచమాధ్యాయె ।

గృహస్థః సదృశీం భార్యాం విందేతానన్యపూర్వాం యవీయసీం అసమానప్రవరైర్వివాహ ఊర్ధ్వం సప్తమాత్ పితృబంధుభ్యో బీజినశ్చ । మాతృబంధుభ్యః పంచమాత్ । బ్రాహ్మో విద్యాచారిత్రబంధుశీలసంపన్నాయ దద్యాదాచ్ఛాద్యాలంకృతాం । సంయోగమంత్రః । ప్రాజాపత్యే సహధర్మం చరతామితి ॥ ఆర్షే గోమిథునం కన్యావతే దద్యాత్ । అంతర్వేద్యృత్విజే దానం దైవోలంకృత్యేచ్ఛంత్యా ॥ స్వయం సంయోగో గాంధర్వః । విత్తేనానతిః స్త్రీమతామాసురః ప్రసహ్యాదానాద్రాక్షసః । సంవిజ్ఞాతోపసంగమనాత్ పైశాచః । చత్వారో ధర్మ్యాః ప్రథమాః । షడిత్యేకే అనులోమానంతరైకాంతరద్వ్యంతరాసుజాతాః ॥ పునంతి సాధవః పుత్రాః స్త్రీపౌరుషాః । ఆర్షాద్దశ దైవాద్దశైవ ప్రాజాపత్యాద్దశ పూర్వాన్ దశాపరానాత్మానం చ బ్రాహ్మీపుత్రాః ॥ తస్య వ్యవహారో వేదో ధర్మశాస్త్రాణ్యంగాన్యుపవేదాః పురాణం దేశజాతికులధర్మాశ్చ ఆమ్నాయైరవిరుద్ధాః ప్రమాణం ॥ = ॥

౧౬ వశిష్ఠస్మృత్యాం ప్రథమాధ్యాయె ।

అథాతః పురుషనిశ్శ్రేయసార్థం ధర్మజిజ్ఞాసా జ్ఞాత్వా చానుతిష్ఠన్ ధార్మికః ప్రశస్యతమో భవతి । లోకే ప్రేత్య చ విహితో ధర్మః తదలాభే శిష్టాచారః ప్రమాణం । దక్షిణేన హిమవత ఉత్తరేణ వింధ్యస్య యే ధర్మా యే చాచారాస్తే సర్వే ప్రత్యే

తవ్యానత్వన్యే ప్రతిలోమకల్పధర్మాః ఏతదార్యావర్తమిత్యాచక్షతే । గంగాయమునయోరంతరాప్యేకే యావద్వా కృష్ణమృగో విచరతి తావద్బ్రహ్మవర్చసమితి । అథాపి భాల్లవినో నిదానే గాథాముదాహరంతి । పశ్చాత్సింధుర్విహారిణీ సూర్యస్యోదయనం పురా । యావత్కృష్ణోభిధావతి తావద్వై బ్రహ్మవర్చసం । త్రైవిద్యవృద్ధాయ్యం బ్రూయుః ధర్మం ధర్మవిదోజనాః । పవనే పావనే చైవ సధర్మో నాత్ర సంశయ ఇతి ॥ దేశధర్మజాతిధర్మకులధర్మాన్ శ్రుత్యభావాద్బ్రవీన్మనుః । సూర్యాభ్యుదితసూర్యాభినిర్ముక్తః । అథాప్యుదాహరంతి । విద్యావినాశే పునరభ్యుపైతి జాతిప్రణాశేత్విహ సర్వనాశః । కులాపదేశేన హయోపి పూజ్యః తస్మాత్కులీనాం స్త్రియముద్వహంతి । తత్రాష్టమాధ్యాయే । గృహస్థో వినతక్రోధహర్షో గురుణానుజ్ఞాతస్నాత్వా అసమానార్షామస్పృష్టమైథునాం యవీయసీం సదృశీం భార్యాం విందేత్ । పంచమీం మాతృబంధుభ్యః సప్తమీం పితృబంధుభ్యః వైవాహ్యమగ్నిమింధ్యాత్ । = ।

౧౭ వృద్ధగౌతమస్మృత్యాం ।

చతుర్థాధ్యాయే । కన్యాచాక్షతయోనిస్స్యాత్ కులీనా పితృమాతృతః । బ్రాహ్మాదిషు వివాహేషు పరిణీతా యథావిధి సా ప్రశస్తా వరారోహా శుద్ధయోనిః ప్రశస్యతే । పంచమాధ్యాయే । కన్యాచ్ఛద్మ ప్రయచ్ఛంతి విప్రాయ శ్రోత్రియాయ చ । దివ్యకన్యావృతా యాంతి విమానైస్తే యమాలయం ॥ = ॥

౧౮ అత్రిస్మృత్యాం ।

యేత్యక్త్వా స్వధర్మం స్వపరధర్మే వ్యవస్థితాః । తేషాం శాస్తికరో రాజా స్వర్గలోకే మహీయతే । ఆత్మీయే సంస్థితో ధర్మే శూద్రోపి స్వర్గమశ్నుతే । పరధర్మోపరే త్యాజ్యః సురూపపరదారవత్ । ప్రశస్తాచరణం నిత్యం అప్రశస్తవివర్జనం । ఏతద్ధి మంగళం ప్రోక్తం ఋషిభిర్ధర్మదర్శిభిః । యథోత్పన్నేన కర్తవ్యః లవణం తోయసర్వవస్తుషు । నస్పృహేత్పరదారేషు సాస్పృహా పరికీర్తితా ।

౧౮ తైత్తిరీయోపనిషది శీక్షావల్యాం ।

సహనావయశః సహనౌ బ్రహ్మవర్చసమిత్యాదినా సహానమేవ ప్రాధాన్యమితి బోధ్యతే. యాన్యనవద్యాని కర్మాణి తాని సేవితవ్యాని నో ఇతరాణి యాన్యస్మాకగ్ం సుచరితాని తాని త్వయోపాస్యానీత్యాదినా పారంపర్యాచారమేవ కర్తవ్యమితి బోధ్యతే।

౨౦ నారదపరివ్రాజకోపనిషది

యథోపయోగశుశ్రూషాపూర్వకం స్వాభిమతం విజ్ఞాప్య ద్వాదశవర్షం సేవాపురస్సరం సర్వవిద్యాభ్యాసం కృత్వా తదనుజ్ఞయా స్వకులానురూపామభిమతకన్యాం వివాహ్య పంచవింశతివత్సరం గురుకులవాసం కృత్వాథ గుర్వనుజ్ఞయా గృహస్థోచితకర్మ కుర్వన్ । దౌర్బ్రాహ్మణ్యాన్నివర్తిమేత్య స్వవంశవృద్ధికామః పుత్రమేకమాసాద్య గార్హస్థ్యోచితపంచవింశతివత్సరం త్వాదీని । = ।

౨౧ శ్రీమద్దేవీభాగవతే ద్వితీయస్కంధే ద్వితీయోఽధ్యాయే ।

పరాశరం ప్ర[illegible]ాశకన్యావచనం। తమువాచ సితాపాంగీ స్మితపూర్వమిదం వచః । కులస్య న దృశం వః కిం తస్యాత పవశ్చ కిం । త్వం వై వసిష్ఠదాయాదః కులశీలసమన్వితః । కిం చికీర్షసి ధర్మజ్ఞ మన్మథేన ప్రపీడితః । దుర్లభం మానుషం జన్మ భువి బ్రాహ్మణసత్తమ । తత్రాపి దుర్లభం మన్యే బ్రాహ్మణత్వం విశేషతః । కులేన శీలేన తథా శ్రుతేన ద్విజోత్తమ త్వం కిల ధర్మవిచ్చ । అనార్యభావం కథమాగతోఽసి విప్రేంద్ర మాం వీక్ష్య చ మీనగంధాం । ఏకాదశస్కంధే । ఆచారోద్భవధః ప్రోక్తః శాస్త్రీయో లౌకికస్తథా । ఉభావపి పరిత్యజ్య [illegible] శుభమిచ్ఛతా । గ్రామధర్మా [illegible] కులోద్భవాః । పరిగావ్యన్నృపి [illegible] ఉల్లంఘయేన్ను [illegible] దురాచారో హి పురుషో లోకే భవతి నిందితః దుఃఖభాగీ చ సతతం వ్యాధినా వ్యాప్త ఏవ చ। పరిత్యజేదర్థకామౌ యావాన్యాతాం ధర్మవర్జితౌ। ధర్మమప్యసుఖోదర్కం లోకవిద్విష్టమేవ చ ।

౨౨ అగ్నిపురాణే చతుఃపంచాశోధ్యాయః ।

అపత్యానికర్యాణనక్తైనిషట్కృతిగ్నిః ధీయ్యతే। కన్యాదానం శచీపూజా గోవివాహోథ చతుర్థికా । వివాహమేతత్కథితం నామకర్మ చతుష్టయం । నష్టే మృతే ప్రవ్రజితే క్లీబే చ పతితే పతౌ । పంచస్వాపత్సు నారీణాం పతిరన్యో విధీయతే ॥ మృతే తు దేవరే దేయా తదభావే యథేచ్ఛయా । నైకగోత్రాం తు వరయేన్నైకార్షేయం చ భార్గవ । పితృతస్సప్తమాదూర్ధ్వం మాతృతః పంచమాత్తథా । అహూయ దానం బ్రాహ్మస్స్యాత్కులశీలాయుతాయతు । పురుషాంస్తారయేత్తజ్జో నిత్యం కన్యాప్రదానతః । తత్రైవ శతాధికసప్తపంచాశోధ్యాయః పతితస్యాదకం కార్యం సపిండైర్బాంధవైస్సహ । నిందితేహనిసాయాహ్నే జ్ఞాతిభిఋత్విగ్గురుసన్నిధౌ ॥ = ।

౨౩ లింగపురాణే చత్వారింశోధ్యాయః ॥

కన్యాదానం ప్రవక్ష్యామి సర్వదానోత్తమోత్తమం । కన్యాం లక్షణసంపన్నాం సర్వదోషవివర్జితాం । మాతాపిత్రోస్తు సంవాదం కృత్వా పశ్చాద్ధనం మహత్ । ఆత్మీకృత్వాథ సంస్థాప్య వస్త్రం దత్వా శుభం నవం । భూషణైర్భూషయిత్వాథ గంధమాల్యైరథార్చయేత్ । నిమిత్తానీక్ష్య మీత్యాథ గోత్రనక్షత్రికాదికాః । ఉభయోశ్చైత్రమలోక్య ఛాందస పూజ్యయత్నతః । దాతవ్యా శ్రోత్రియాయైవ బ్రహ్మణాయ తపస్వినే । సాధ్వోదధీత వేదాయ సుధినా బ్రహ్మచారిణే । దానదాసీధనాద్యం చ భూషణానిప్రశేషతః ఇత్యాది । = ।

౨౪ కూర్మపురాణోత్తరభాగే పంచదశాధ్యాయః

ఆహరేద్విధివద్దారాన్ సదృశానాత్మనస్సమాన్ । రూపలక్షణసంపన్నాన్ యోనిదోషవివర్జితాన్ । అమాతృగోత్రప్రభవానసమానర్షిగోత్రజాన్ । ఆహరేద్బ్రాహ్మణో భార్యాం శీలశౌచసమన్వితాం । =॥

౨౬ మత్స్యపురాణె షడ్వింశోధ్యాయె కచంప్రతి దేవయానీవాక్యం ।

ఋషెరంగిరసః పౌత్రస్త్వమాభిజనేనచ । భ్రాజసెవిద్యయా చైవతపసా చ దమేనచ । ఋషిర్యథాంగిరామాన్యః
పితుర్మమ మహాయశాః । తథామాన్యశ్చ పూజ్యశ్చ మమభూయోబృహస్పతిః । ఏవంజ్ఞాత్వావిజానీహి యద్బ్రవీమి
తపోధన । వ్రతస్థనియమోపేతయథా వర్తామ్యహంత్వయి । సనపనావృత్తవిద్యో మాంభక్తాంనత్యక్తుమర్హసి । గృహా
ణ పాణింవిధివన్మమమంత్రపురస్కృతం । తత్రైవ చత్వారింశోధ్యాయె । ద్వైశవపూర్వావాదశ చాపరాంశ్చ జ్ఞాతీ మధా
త్మానమథైకవింశం । అరణ్యవాసీ సుకృతిం దదాతి ముక్త్వాత్వరణ్యే స్వశరీరధాతూన్ । తత్రైవ తాధిక చతుశ్చత్వారింశో
ధ్యాయె । తస్మాత్సర్వస్మృతౌధర్మో వర్ణాశ్రమవిభాగశః । ఏవంవై ద్వివిధో ధర్మః శిష్టాచారస్స ఉచ్యతే । శిష్టేర్థాత్ శిష్ట
శిష్టాచ్ఛిష్ట శబ్దః ప్రవక్ష్యతే । మన్వంతరేషు యే శిష్టా ఇహతిష్ఠంతి ధార్మికాః ॥ మనుస్సప్తఋషిశ్చైవ లోకసంతానకా
రిణః । తిష్ఠంతీహచ ధర్మార్థం తాన్ శిష్టాన్ సంప్రచక్షతే । తైశ్శిష్టైశ్చరితోధర్మస్సమ్యక్ చైవ యుగే యుగే । త్రయీ వార్తా
దండనీతిః ప్రజావర్ణాశ్రమేషు యా । శిష్టైరాచార్యతే యస్మాత్ పునశ్చైవమనుక్షయె । పూర్వైః పూర్వైర్గతత్వాచ్చ
శిష్టాచారస్స శాశ్వతః । దానం నిత్యం తపోలోకోవిద్యాజ్యా పూజనం దమః । అష్టౌ తాని చరిత్రాణి శిష్టాచారస్య లక్షణం ।
శిష్టా యస్మాచ్చరంత్యేనం మనుస్సప్తర్షయస్తథా । మన్వంతరేషు సర్వేషు శిష్టాచారస్తతస్స్మృతః । తత్రైవ త్రయోదశోత్తర
శతతమాధ్యాయె । అపిస్యాత్సకులెస్మాకం యోనోదద్యాజ్జలాంజలిం । నదీషు బహుతోయాసు శీతలాసు విశేషతః । అపిస్యా
త్సకులెస్మాకం తిలమిశ్రం జలాంజలిం । తిలమాక్షికసంయుక్తం యోనోదద్యాత్సమాహితః । అపిస్యాత్సకులెస్మాకంయః
శ్రాద్ధంనిత్యమాచరేత్ । పయోమూలఫలైర్భక్ష్యైస్తిలతోయేన వా పునః । అపిస్యాత్సకులెస్మాకం ఖడ్గమాంసేనయ
స్సకృత్ । శ్రాద్ధం కుర్యాత్ప్రయత్నేన కాలశాకేన వా పునః ॥ అపిస్యాత్సకులెస్మాకం యోనో దద్యాత్త్రయోదశీం । స్వా

...సామధుసర్పిర్భ్యాం వసామచవసుచ । ఇత్యాదిని । = ।

౬౬ స్కాందపురాణాంతర్గత సూతసంహితాయాం జ్ఞానయోగఖండే చతుర్థాధ్యాయే ।

ఆచార్యానుజ్ఞయా యుక్తః స్నాత్వా గార్హస్థ్యమాచరేత్ । అసమానకులె గోత్రే ప్రవరాదివివర్జితే । గోత్రో క్తేనైవ మార్గేణ వరయేత్కులజాం స్త్రియం । సర్వలక్షణసంపన్నాం సాధ్వీమన్యాం చ వర్జయేత్ । బుద్ధిసంజ్ఞాదిని ।

౬౭ మార్కండేయపురాణే షడ్వింశోధ్యాయే

తతో సమానర్షికులాం తుల్యాం భార్యామరోగిణీం । ఉద్వహేన్న్యాయతో వ్యంగాం గృహస్థాశ్రమకారణాత్ । ఏకత్రింశోధ్యాయే । వ్యంగాం వివర్జయేత్కన్యాం కులజామపి రోగిణీం । వికృతాం పింగళాం చైవ వాచాటాం సర్వదూషితాం । అవ్యంగాం సౌమ్యనామ్నీం చ సర్వలక్షణలక్షితాం । తాదృశీముద్వహేత్కన్యాం శ్రేయస్కామో నరస్సదా । ఉద్వహేత్పితృమాతృతః సప్తమీం పంచమీం తథా । రక్షేద్దారాంస్త్యజేదీర్ష్యాం తథాహ్ని స్వప్నమైథునే । పరోపతాపకం కర్మ జంతుపీడాం చ వర్జయేత్ । త్రయస్త్రింశోధ్యాయే । విశిష్టశ్శ్రోత్రియో యోగీ వేదవిజ్యేష్ఠసామగః । త్రిణాచికేతస్త్రిమధుస్త్రిసుపర్ణః షడంగవిత్ । దౌహిత్రఋత్విగ్జామాతా స్వస్రీయశ్శ్వశురస్తథా । పంచాగ్నికర్మనిష్ఠశ్చ తపోనిష్ఠోథ మాతులః । మాతాపితృపరశ్చైవ శిష్యసంబంధిబాంధవాః । ఏతేద్విజోత్తమాః శ్రాద్ధే సమస్తాః కేతనక్షమాః । = ॥

౬౮ అగస్త్యసంహితాయాం హాలాస్యమాహాత్మ్యే ఏకోనత్రింశాధ్యాయే

అథాష్టవర్షదేశీయాం కన్యామాలోక్య సద్విజః । కస్మై దేయేయమజ్ఞాత్వా బహుచింతాసమన్వితః । యః కశ్చిదాగతస్తత్ర బ్రహ్మచారీ యదృచ్ఛయా । తస్మై దాతుం సచ్చిన్తోతికన్యాం సుందరరూపిణీం । తతః కదాచిద్ధితార్థం

బ్రహ్మచారీ చ సుస్వరః । రహస్యముచ్చారణం కుర్వన్నామ్నా యోగాత్ప్రభావగతః । ద్విజస్తుత్తేః సిరస్యాథ రూపలావణ్యమోహితః । అన్యస్మాత్కులగోత్రాదీన్ కన్యకాం సోదరాం దదౌ । తస్యా జాయా బాంధవాశ్చ క్రోధయుక్తాస్తు వంగతాః । తత్సంశయం తవిరూపాక్షం గాడ్యాం కుల్యాకపోలకం । అజ్ఞాయాస్యాన్యవాయాదీన్ కిమస్మై కన్యకా ముదా । గృహస్థానాం తు మధ్యస్థాం సూధ్వాసీ నివసన్ పునః । రూపలావణ్యభాగ్యాద్యాసు గోత్రాద్యాసు విద్యయా । సుందరీతి యా శాస్త్రజ్ఞాం త్యాదాకిముదాన్నుతాం । ఇత్యుక్త్వా ప్రస్థవంతి స్నేహం శాదీన్ బ్రహ్మచారిణః । గోత్రం సూత్రం చ నక్షత్రం ఊర్ధ్వపుండ్రం కర్మణః । స్వకీయం బ్రహ్మచారీ చ వదత్యత్ర తపస్వినః । తేనిరూప్యావిరుద్ధత్వం ముదితా బాంధవాస్తదా । కించిత్తేనం చ సంప్రాప్య ఊర్ధ్వపుండ్రస్య ధారణాత్ । సంనిపాతే గుణానాం తు దోష ఏకస్సిద్ధో దధౌ । తేన సర్వ ఇతి నిశ్చిత్యవ్యదురైవాహిక్రియాం । = ॥

౨౮ కాశీఖండే షట్త్రింశోధ్యాయె ।

జనీ తురగగోత్రాయా మాతుర్యాశ్చ న సపిండికా । దారకర్మణి యోగ్యా సా ద్విజానాం ధర్మవర్ధనే । స్త్రీసంబంధే వ్యపస్మారీ కుష్ఠి క్షయి కులం త్యజేత్ । అధికాం నమాయుక్తాం తథా కన్యాం క్రనూం త్యజేత్ । రోగహీనాం భ్రాతృమతీం వ్యస్తాం గంచిన్న ధీయసీం । ఉద్వహేత ద్విజో భార్యాం సౌమ్యాభ్యాం మృదుభాషిణీం । = ।

౩౦ విష్ణుపురాణె తృతీయాంశే దశమాధ్యాయె ।

వర్షైరేకగుణాం భార్యాముద్వహేత్త్రిగుణస్స్వయం । నాతికేశామకేశాం వా నాతికృష్ణాం న పింగళాం । నిసర్గతోధికాంగాం వా న్యూనాంగామపి నోద్వహేత్ । నావిశుద్ధాం సరోమాం వా కులజాం వాతిరోగిణీం । న దుష్టాం దుష్టవాక్యాం వా వ్యంగినీం పితృమాతృతః । నశ్మశ్రువ్యంజనవతీం నచైవ పురుషాకృతిం । న ఘుర్ఘురస్వరాం క్షామాం తథా

శాకస్యాగ్రాంనచ । శాకాదిభిఃధ్యేకగాంత్రస్యత్తత్తుల్యత్వాత్ యోర్ద్వాహేతుర్ధ్రువః । యుశ్చాగ్ర్యోరోయుశౌచం ఖ్యాత్యాత్తస్యాగ్రాస్యత్తత్ర ఖోన్నతౌ । గౌడయోఃకూటకరాయస్యాఖ్యానంత్వాస్తాంచవోద్వాహేత్ । నాశిరూశిచ్చవింపాండుకరణాష్టదశ్నేత్ర గాం । అపీనశానస్త్రసాదాంచనకన్యాముద్వాహోద్భృథః । నవామనాంవాతిదీర్ఘాంనోద్వాహేత్పంచాథభ్రువం । న చాతిచ్ఛిద్రదశనాంనకరాళముఖింనరః । పంచమీంమాతృపక్షాచ్చపితృపక్షాచ్చసప్తమీం । గృహస్థశ్చోద్వహేత్కన్యాం న్యాయేనవిధినానృప ॥ పంచమీశిష్యగాత్తుఃపితామహస్యకూటస్థస్యపంచమస్యసంతానాంతరజాతావత్సంఖ్యాజన నవహితాకన్యామాతృపక్షౌత్పంచమీ । తథాసరపితామహస్యకూటస్థస్యసప్తమస్యసంతానాంతరజాతావత్సంఖ్యా జనన్యవహితాకన్యామాతృపక్షౌత్సంచమీ । తథాసరప్రపితామహస్యకూటస్థస్యసప్తమస్యసంతానాంతర జాతా వత్సంఖ్యాజనన్యవహితాపితృపక్షాత్సప్తమీ । ఇదంపంచమీసప్తమీభ్యాంఆర్వాక్నిషేధపరంనతుతయోర్వివాహవిధ పరం । పంచమాత్సప్తమాదూర్ధ్వంమాతృతఃపితృతస్తథేతి । ౨౩ । పంచమీతియత్తుతానాంశాఖాభే దః కూటస్థాత్రమాతృపక్షాత్పరంమాతుఃపితామహాత్ కూటస్థపత్యాత్ తతోశప్రభృతిశాఖాంతరజనచతుష్ట యమతీత్యపంచమీం । తథావరప్రపితామహాత్ప్రభృతిశాఖాంతరజనవ్యవధానవతీంపితృపక్షాత్సప్తమీముద్వహేత్ ఏవంచసతి । పంచమాత్సప్తమాదూర్ధ్వంమాతృతఃపితృతస్తథేతియాజ్ఞవల్క్యవచనం । కూటస్థప్రభృతిగణనే నసమానార్థమేనయత్తుపైఠీనసివచనం । తస్మాత్ర్త్రీన్ పంచపితృతఃపురుషానతీత్యోద్వహేత్ । యుచ్చనర్వపురాణ ప్రసి ద్ధంకృష్ణార్జునప్రద్యుమ్నానిరుద్ధాదీనాంమాతులపితృష్వసృసుతోద్వహనం తద్దేశభేదేనసదాచారప్రాప్తం । తథ పినాచారకల్పనశ్రుతిమూలత్వాత్ । మాతులస్యేవయోషాభాగస్యైపైతృష్వసేయీనపామివేత్యేవం శ్రైదికలింగ మూలత్వాచ్చ । యథాదేశాచారంవ్యవస్థాపనీయం । తేషాంతికులధర్మాణాత్మీయ్యోఅవిరుద్ధాః ప్రమాణమితి

గౌతమాదిస్మృతేః । నచస్మృతివిరోధః । తాసాంసగోత్రమాతులపితృష్వసృత్వాత్ తదాహ శాతాతపః । మాతులస్య సుతాంమూఢ్వా మాతృ గోత్రాం తథైవచ । సమాన ప్రవరాంచైవత్యక్త్వా చాంద్రాయణం చరేదితి ॥ మాతృ గోత్రాం మాతుల సుతాం వివాహ్య చాంద్రాయణం చరేదితి । ఏవ మాదిషు మాతృ సగోత్రామితి విశేషణాత్ యత్ర వృత్తికారకరణనియమో మాతృసగోత్రమాతులః । తత్సుతైవ వివాహ్యేతి గమ్యతే । అన్యత్ర తు । ఏకత్వం సా గతా భర్తుః పిండగోత్రేచ సూతకే । స్వగోత్రాద్భ్రశ్యతే నారీ వివాహాత్సప్తమే పదే ఇత్యాది । మాతృస్వభర్త్రైక్యసతి మాతులసుతాయా మాతృసగోత్రత్వాభావాత్ వివాహో న విరుధ్యత ఇత్యాది వైదికీప్రక్రియ మనుసరామః ॥ ౨౩ ॥ బ్రాహ్మో దైవస్తథైవార్షః ప్రాజాపత్యస్తథాసురః । గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ పైశాచశ్చాష్టమోధమః ॥ ఏతేషాం యస్య యో ధర్మో వర్ణాస్యాస్తానుపార్శ్విభిః ।. కుర్యాత్ దారగ్రహణం తేనాన్యం పరివర్జయేత్ ॥ సధర్మచారిణీం ప్రాప్య గార్హస్థ్యం సహితస్తయా । సముద్వహేం దదాత్యేతత్ సమ్యగూఢం మహాఫలం ॥ తత్రవైకాదశాద్యాయే ॥ సాధవః క్షీణదోషాస్తు సచ్ఛబ్దః సాధువాచకః । తేషామాచరణం యత్తు సదాచారస్స ఉచ్యతే ॥ సప్తర్షయో ధమనవః ప్రజానాం పతయస్తథా । సదాచారస్య వక్తారః కర్తారశ్చ మహీపతే ॥ తత్ర దేవలః ॥ ఆద్యా వివాహాశ్చత్వారో ధర్మ్యాశ్శ్రేయః ప్రదాయకాః । అశులాత్రా ప్రాజాపత్యయోరార్షయో ర్గలమితి ॥ గాంధర్వ రాక్షసౌ రాజ్ఞాం పైశాచాసురౌ వైశ్యశూద్రయోః । నపాపిష్ఠౌ వివాహానాం పైశాచశ్చతుర్థోష్టమ ఇతి ॥ పితౄణాం పీణనార్థాయ త్రిరపః పృథివీపతే । పితామహేభ్యశ్చ తథా ప్రీణయేత్ప్రపితామహాన్ । మాతామహాయ తత్పిత్రే తత్పిత్రే చ సమాహితః । దద్యాత్పైత్రేణ తీర్థేన కామ్యంచాన్యచ్ఛృణుష్వమే । మాత్రే ప్రమాత్రే తన్మాత్రే గురుపత్న్యై తథానృప । గురవే మాతులాదీనాం స్నిగ్ధమిత్రాయ భూభుజే । ఇదంచాపి జపేదంబు దద్యాదాత్మేచ్ఛయా నృప । ఉపకారాయ భూతానాం కృతదేవాదితర్పణం । యే బాం

థవా బాంధవా యేవ్యన్యజన్మ నిబాంధవాః । తేత్రృప్తిమఖిలా యాంతు యేచాస్మత్తోంబుకాంక్షిణః । యత్ర క్వచన సంస్థానాం క్షుత్తృష్ణోపహతాత్మనాం । ఇదమక్షయ్యమస్త్వన్నం యాతుమయా దత్తం తిలోదకం । ఇతి గ్రంథే ద్వాదశాధ్యాయే । పుత్రః ప్రపౌత్రపౌత్రో వా భ్రాతా వా భ్రాతృసంతతిః । సపిండసంతతిర్వాపి క్రియార్హాన్నృప జాయతే । తేషామభావే సర్వేషాం సమానోదకసంతతిః । మాతృపక్షసపిండేన సంబంధా యే జలేన వా । కులద్వయేపి చోచ్ఛిన్నే స్త్రీభిః కార్యాః క్రియాః । పితృమాతృసపిండైస్తు సమానసలిలైస్తథా । తత్సంఘాతాంతస్థితైర్వాపి రాష్ట్రపతినా క్రియాః ॥ ఉత్పన్నసంబంధో రిక్థాద్యాకారయేదవనీపతిః । తత్ర చతుర్దశాధ్యాయే । అపి ధన్యః కులే జాయేదస్మాకం మతిమాన్నరః । అకుర్వన్ విత్తశాఠ్యం యః పిండాన్నో నిర్వపిష్యతి । తత్ర పంచదశాధ్యాయే । త్రిణాచికేతః త్రిమధుః త్రిసుపర్ణః షడంగవిత్ । వేదవిచ్ఛ్రోత్రియో యోగీ తథా వై జ్యేష్ఠసామగః । ఋత్విక్ స్వస్రీయదౌహిత్రజామాతృశ్వశురాస్తథా । మాతులోథ తపోనిష్ఠః పంచాగ్న్యభిరతస్తథా । శిష్యాస్సంబంధినశ్చైవ మాతాపితృరతశ్చ యః ॥ ఏతాన్నియోజయేచ్ఛ్రాద్ధే పూర్వోక్తాన్ ప్రథమే నృప । బ్రాహ్మణాన్ పితృతృప్త్యర్థం అనుకల్పేష్వనంతరాన్ ॥ = ।

౩౧ స్కాంధపురాణసనత్కుమారసంహితాయాం సహ్యాద్రిఖండే ప్రథమాధ్యాయే

ద్రావిడాశ్చైవ కర్ణాటా గుర్జరా మధ్యదేశగాః । ఘూర్జరాశ్చైవ పంచైతే ద్రావిడాః పంచ కీర్త్యతే । సారస్వతాః కాన్యకుబ్జా ఉత్కలా మైథిలాశ్చ యే । గౌడాశ్చ పంచధా చైవ దశ విప్రాః ప్రకీర్తితాః ॥ త్రిహోత్రా అగ్నివైశ్యాశ్చ కాన్యకుబ్జాః కనోజయాః । మైత్రాయణాశ్చ పంచైతే పంచ గౌడాః ప్రకీర్తితాః । బ్రాహ్మణా దశధా నైవ ఋషిపూర్వాస్తు సంభవాః । దేశే దేశే విధాచారా ఏవం విస్తారితా మహీ । సర్వేషాం బ్రహ్మ గాయత్రీ వేదకర్మ యథావిధి । సత్కర్మవిధియుక్తాని తత్ర కార్యాణి చారణా । ధర్మజాశ్చ జనన్యాశ్చ సర్వదేశేషు బ్రాహ్మణాః ।

యోనిసంబంధకృత్యం చస్వశాఖాసూత్రసంజ్ఞయా । అథఘూర్జరబ్రాహ్మణాచారః । చమూర్జబుఘూర్జరేచైవ దేశదోషః ప్రకల్ప్యతే । ఇత్యుక్తత్వాదస్మిన్ మనుదోషశ్చైవమపోద్ధృతః । నదంతధౌతం కర్ణాటకాశ్మీరపటమార్జకః । తైలింగగోవాహానం చ పాతరంన తుద్రావిడే । ఏవం దేశేచ దోషాశ్చ స్వదేశేచ పరికల్ప్యతే । ఘూర్జరీకచ్ఛహీనాతు విధవా చ సకంచుకీ । త్రిహాతాత్రిశ్చ కనోజాశ్చ మత్స్యభక్ష్యాశ్చ మైథిలకః । కన్యాకుబ్జా భ్రాతృగామీ దేశదోషాః ప్రకీర్తితాః । యథాదేశస్తథా దోషః స్వస్వదేశే ప్రకల్ప్యతే । పరదేశే స్మృతం కర్మ బాధ్యతేచైవ పాతకం । ఏవం బుధితులం శ్రేష్ఠం బ్రాహ్మణ్యంచైవ సర్వతః । సర్వ స్మృతిముఖ్యంచ దేశదోషః ప్రకల్ప్యతే । = ।

౩౨ మహాభారత ఆదిపర్వణి భీష్మం ప్రతి శంతనువాక్యం ।

అపత్యం చమమైకం తు కులేమహతి భారత । అపుత్రం చైకపుత్రత్వం ఇత్యాహుర్ధర్మవాదినః । చక్షురేకం చ పుత్రశ్చ అస్తినాస్తి చ భారత । చక్షుర్నాశే తనోర్నాశం పుత్రనాశే కులక్షయః । సంతుష్టా భార్యయా భర్తా భర్త్రా భార్యా తథైవ చ । యస్మిన్నేత తు కులే నిత్యం కల్యాణం తత్ర వై ధృవమితి । = ।

౩౩ భగవద్గీతాయాం ప్రథమాధ్యాయే శ్రీకృష్ణం ప్రతి పార్థవాక్యం ।

దోషైరేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారకైః । ఉత్సాద్యంతే జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః । ఉత్సన్నకులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన । నరకే నియతం వాసో భవతీత్యనుశుశ్రుమః । ఉద్యోగపర్వణి ధృతరాష్ట్రం ప్రతి విదురవాక్యం । త్యజేదేకం కులస్యార్థే గ్రామస్యార్థే కులం త్యజేత్ । గ్రామం జనపదస్యార్థే ఆత్మార్థే పృథివీం త్యజేత్ । = ।

౩౪ శుకసప్తత్యాం సప్తచత్వారింశద్దినాలాపనికే

సనాథ యస సపిండాశ్చ సకుల్యాశ్చ సగోత్రిణః । సోదకజ్ఞాతయశ్చైతి మద్విధాస్సూనత కేశవ ॥ ఆసప్తమాత్సపిం

జాన్యః సోదరాస్యశ్చతుర్దశాత్ । నగోత్రా స్వేకవింశత్యా అతఊర్ధ్వం స నాభయః । గృహాద్దశశతం యత్ర తత్తత్పత్తనము దీరితం । గృహాత్పంచశతం యత్ర తత్ర గ్రామః పరికీర్త్యతే । శతాగారం న సేద్యత్ర తత్పల్లీం విదురుత్తమాః । గృహాః శతీకతిర్యాపి తత్ర జ్ఞానపదం విదుః । తత్ర అష్టచత్వారింశద్దినాలాపనికే ॥ దేశాచారః పరిగ్రాహ్యః తత్తద్దేశోద్భవైర్నరైః । అన్యథా పతితో జ్ఞేయః సర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ వేదాంగాని చ వేదాంశ్చ వేదశాస్త్రాణి చ ద్విజ । అధీత్య గురవే దత్వా దక్షిణాం చ భవేద్గృహీ । రూపలక్షణసంపన్నాం సద్గుణాం సత్కులోద్భవాం । ద్విజస్సముద్వహేత్కన్యాం సుశీలాం ధర్మచారిణీం । మాతృతః పంచమాదూర్ధ్వం పితృతస్సప్తమాత్తథా । ద్విజస్సముద్వహేత్కన్యామన్యథా గురుతల్పగః । సప్తత్రింశద్దినాలాపనికే ॥ హయస్వీకరణాద్రాపగోత్రభద్ద్విజరూపధృక్ । అధ్వర్యోస్స్వర్హీనత్వాత్ అపచారో మహానభూత్ । అపచారేణ మహతా సరాజా భార్యయా సహ । సపుత్రస్సకులస్సమమారసహర్త్విజః ॥ యజ్ఞో వా ప్రతిబంధో వా వివాహః పితృమేధకం । మంత్రపూర్వం ... త్యైతే ... నం వా నిత్యమేవ వా ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి హ్యపచారో మహానభూత్ । కిం కర్తవ్యం మయా త్వద్య వసిష్ఠా ముక్తిహేతవే ॥ తత్ర స్నాత్వా తు ఫల్గున్యాం పితౄన్ సంస్థాప్య యత్నతః । పాయసేన ఘృతేనాపి ... ॥ స ... నుం ... పితృతీర్థేన పిండదా । దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు పృథక్పిండమథాత్తదా । యేయే మహాత్మానో యజ్ఞైయేయే గతివివర్జితాః । యేయే మృత్యోర్వశం శెతు దశపూర్వేషు శాంకర । తేషాం పృథక్ పృథక్పిండం దత్వా నిర్మలమానసా । అజాతదంతా యే బాలా జాతదంతాశ్చ యే పరే । తేషాముద్ధరణార్థాయ ఇమం పిండం దదామ్యహం । అగ్నిదగ్ధాశ్చ యే కేచిత్ తథా తేన వివర్జితాః ॥ తేషాం । పితృవంశే మృతా యే చ గతిర్యేషాం న విద్యతే । తేషాం ॥ మాతృవంశే మృతా యే చ గతిర్యేషాం న విద్యతే । తేషాం ॥ పితృవంశే మృతా యాశ్చ గతిర్యాసాం న విద్యతే । తాసాం । మాతృవంశే మృతా యాశ్చ గతిర్యాసాం న విద్యతే ।

తాసహం । అగ్న్యర్కచంద్రజలేభ్యశ్చ యస్మైశాచనుమాప్నుయుః । తేహం ॥ యేబ్రహ్మరాక్షసాఖ్యా తాముద్ధోతాన
ప్రతిగ్రహైః । తేహం ॥ బ్రహ్మహత్యాదిభిః సార్ధం యేమహాపాతకంగతాః । తేహం ॥ కన్యావిక్రయిణో యేచ హ్యేం
ధతామిస్రసంగతాః । తేహం ॥ రాజయుద్ధాదిరోగైశ్చ మృతా యే గతివర్జితాః । తేహం ॥ అబ్రహ్మణో యే పిత్రు
కులే తామాతుస్తథాం బాంధవా మదీయాస్ । ఏకశ్శ్రేయసి మమ దాసభూతాః భృత్యాస్తథైవాశ్రితసేవకాశ్చ ॥
రాణిసఖ్యః పశవశ్చ వృక్షాః స్పృష్టాః స్పృష్టాః పరోపకారాః । జన్మాంతరే యే మమసంగతాశ్చ తేభ్యస్సదా పిండ
మహందదామి । ఈశానువిష్ణుః ఋలాసనకార్తికేయావహ్నిగయాకరిజనీశగణేశ్వరాణాం । క్రౌంచాముఖేం
ద్రకలశోద్భవకశ్యపానాం పాదాన్నమామి సతతం పితృముక్తిహేతూన్ ॥ గయాయాం ధర్మపృష్ఠేచ సదసి బ్రహ్మణస్త
థా ॥ గయాశీర్షే వటేచైవ పిత్రూణామనృణో భవేత్ ॥ పుత్రస్య జీవతో వాక్యాత్ క్షయాహే భూరిభోజనాత్ గయాయాం పిండదా
నేన త్రిభిః పుత్రస్య పుత్రతా । మాతృపితృకులం చైవ సప్తసప్త చ సప్త చ । గయాయాం పిండదానేన తృప్తాయాంతి పరాం గ
తిం పితా పితామహశ్చైవ తథైవ ప్రపితామహః । తత్పుత్రాశ్చైవ తత్పుత్రాః తత్పుత్రాస్సహ భార్యకాః ॥ మాతా పితామహీ
చైవ తథైవ ప్రపితామహీ । తత్పుత్రాశ్చైవ తత్పుత్రాః తత్పుత్రాస్సహ భార్యకాః ॥ మాతామహస్సపత్నీకాః తత్పుత్రాస్స
హ భార్యకాః ॥ సాపత్నీ జననీ చైవ తత్పుత్రాస్సహ భార్యకాః । స్వపత్నీ తత్సుతాశ్చైవ సపత్నీకాస్సపుత్రికాః । భ్రాత
స్సహ పత్నీకాః తత్పుత్రాస్సహ భార్యకాః । జనకస్యైవ భగినీ సధవా సహ పుత్రికా । మాతులాస్సహ పత్నీకాః సపుత్ర
స్నుషసహ । స్వమాతృభగినీ చైవ సధవా సహ పుత్రికా । సన్యాపాలత్మనో భగినీ సధవా సహ పుత్రికా । శ్వశురస్స
హ పత్నీకః సపత్నీకస్సపుత్రకః । గురుస్సభార్యస్తత్పుత్రో ఋణదాతా న్యదస్తథా । భయత్రాతా జ్ఞానదాతా శ్రోత్రియా
శ్చ తథావిధాః । ఏతే గయాయాం పిండాహ్యాః పిండదాతార ఏవచ । సర్వే ముక్తిపదం యాంతి నాత్ర కార్యా విచారణా ।

అశౌచకాండే దక్ష్యతభాగసతి చతుశ్శ్లోకవ్యాఖ్యానే

శ్రాద్ధం కన్యాదానంచ శ్రోత్రియానేవ సదాచారకులశీలగుణసంపన్నాన్ బ్రాహ్మణాన్ నిమంత్ర్య దాతవ్యం ॥

౩౬ నిర్ణయసింధౌ ఏకోత్తరశతకులవివరణం

సమీపతః ప్రమాణేన పిండదః స్యాద్దయాశిరః । ఉద్ధరేత్సప్తగోత్రాణి కులమేకోత్తరం శతం । సప్తగోత్రాణి । పితా మాతా చ భార్యా చ భగినీ దుహితా తథా । పితృమాతృష్వసా చైవ సప్తగోత్రాణి వై విదురితి । ఏషాం గోత్రాణాం ఏకోత్తరశతం కులం పురుషా ఇత్యర్థః తే చోక్తాస్తత్రైవ । తత్ర వింశతిస్త్వా పాద్వాదశైకాదశాదశ । అష్టావితి చ గోత్రాణాం కులమేకోత్తరం శతం ॥ తత్పృథ్వీచ్యాపరిచ్ఛేదే వివాహప్రకరణే । యస్తు దేశానురూపేణ కులమార్గేణ చోద్వహేత్ । నిత్యం సవ్యవహారస్స్యాత్ వేదాచ్చైతత్ప్రదర్శితమితి చతుర్వింశతిమతే తత్ర బృహస్పతిః । ఉద్వాహ్యా తే దాక్షిణాత్యైః మాతులస్య సుతా ద్విజైః । మాత్స్యదాశ్చ నరాః పూర్వే వ్యభిచారరతాః స్త్రియః । ఉత్తరే మద్యపాశ్చైవ స్పృశ్యాః స్వాంశాం రజస్వలా ఇత్యనాచారత్వమాహ । అత ఏవ హేమాద్రౌ మాత్స్యే ॥ కర్ణాటకాదీనాం తత్ప్రరిణాం శ్రాద్ధనిషేధః బోప్పదేవేనాపి లిఖితః బ్రాహ్మే । యత్ర మాతులజోద్వాహీ యత్ర వై వృషలీపతిః । శ్రాద్ధం న గచ్ఛేత్తద్విప్రః కృతం యచ్చ నిరామిషమితి ॥ వాక్సంబంధకృతానాం తు స్నేహసంబంధభాగినాం వివాహాత్ప్రకర్తవ్యో లోకగర్హాప్రసజ్యత ఇతి వచనాచ్చేత్యాహ । తత్ర మూలం చింత్యం । దత్తకవిషయే తూచ్యతే తత్ర గౌతమః । ఊర్ధ్వం సప్తమాత్పితృబంధుభ్యో బీజినశ్చ మాతృబంధుభ్యః పంచమాదితి బంధుగ్రహణాన్న దత్తకమాత్రపరమిదం కింతు సంతానః పిపతిత్ క్షేత్రజాదిసర్వద్వ్యాముష్యాయణపరమిత్యాహ దత్తః ॥ సకుల్యాః పితృపక్ష్యాః బాంధవా మాతృవంశ్యాః సంబంధతత్త్వే పశ్చిమః । కులశీలవిహీనస్య పశ్చాద్ధిపతితస్య చ. అపస్మారివిధర్మస్య రోగిణాం వేషధారిణాం దత్తామపి హరేత్కన్యాం సగోత్రోఢాం తథైవ చ ।

౩౭ ధర్మప్రవృత్తౌ నాపి ద్వ్యకన్యాది ।

కన్యానరస్య సాపిండ్యే మాతృసంజ్ఞాథ వేద్యాది । స్వస్రుసంజ్ఞాథవాతిన్యా నైవ తాం పరిణయేద్బుధః । హేమాద్రౌ । చతుర్థీం పంచమీం నాపి సప్తమీం వా మాతృసజ్ఞాతాం । స్వస్రుసంజ్ఞాం చ వై పుత్రీసంజ్ఞాం తాం పరివర్జయేత్ । తథాచాయ ఘోక్తసాపిండ్యనివర్త్యనంతరం త్రైమాత్యాయదిమాతృసజ్ఞాపుత్రీయదిస్యాద్భగినీయదిస్యాత్తదా వివాహోనకదాచిదవ । పుత్రికాముద్వహేన్నైవ కేచిదేవం వదంతిహి । భగినీం మాతరం చైవ యదిచేత్పరిణోభవేత్ । ఆచార్యః । దాత్రీం పుత్రీం స్వసారం చ నైనతాం పరిణయేద్ద్విజః । కేచిదాహుః క్వచిద్దేశే పుత్రికాముద్వహేదితి । తృతీయాం చ చతుర్థీం వా పంచమీం పితృమాతృతః । గతి. కేతుల్య హేతిన్యాం స్వసారం మాతరం వినా । జననీం భగినీం చైవ పుత్రీసంజ్ఞాం చ తత్స్యకాం । నైవ తాం పరిణయేద్విప్రో లభో ముక్తః పతేత్ ॥ వ్యాఘ్రపాదః ॥ ఉద్వహేత్ క్షత్రియో విద్వాన్ మాతులస్యతు వై సుతాం । ఉత్తరే వోద్వహేద్విప్రో పైతృష్వస్రేయీం తథా । ఆచార్యః । మాతులస్య సుతాం విప్రో క్షత్రియో వా సముద్వహేత్ । పర్జిసమస్యా ప్రియయత్నే న సవనాజః నేయుః । తథాచస్మృతిః । మాతులస్య సుతాం కేచిత్ సుతాం కేచిత్పిత్వ్యస్యః । వివాహ్యం కేచిద్దేశేషు నాపి పిండతాం । అపిండకే కేచిద్దేశే సమావాహుః । పితృవ్యభార్యాభగినీం తత్సుతాం పరివర్జయేత్ । సాపత్న్యమాతృభగినీం తత్పుత్రీం చ వివర్జయేత్ । తథాచస్మృతిః । పితృవ్యభార్యాభగినీం చ తత్సుతాం । సాపత్న్యమాతుర్భగినీం చ తత్సుతాం నైవోద్వహేత్తాం యదిచేత్ప్రమాదాత్ చండాలయోః రివరౌరవం ప్రవిశేత్ । వాక్సంబంధీకృతానాం తు సప్త భాగినాం । నతయోర్వివాహేద్యాంన కన్యాభగినీభవేత్ । సావిత్రీయనయోదద్యాత్ అక్షితాన్యాం న సముద్వహేత్ । తద్గోత్రేతత్తు లెవా పి వివాహో నైవదోషకృత్ । శాఖాంతరవిషయమాహ, వాణసనేయః ॥ సమానప్రవరో ఖల్వా మాతృగోత్రవతస్యచ । వివాహో నైవకర్తవ్యః సా స్యాభగినీభవేత్ ।

పితృవరభిన్నత్వం చింతనీయం సమాస్మృతె । కేవలం మాతృకం గోత్రం వర్జం కాత్యాయనోఽబ్రవీత్ ॥ = ।.

౩౮ శివరహస్యే సప్తమాంశే అష్టమాధ్యాయె ।

సాలింగపూజాఫలితా యా పూర్వమాకరాత్ । యతస్త్వత్పాదకమలం దృష్టమద్య మయా శివ ॥ ధన్యో భవనమన్నా తాపి తా ధన్యో భవన్మమ । యతస్త్వత్పాదకమలం దృష్టమద్య మయా శివ ॥ ధన్యా మన్యే శిజాస్సర్వే గోత్రం మతుల మనుత్తమం । యక-శివ । తగ్రి తసుర్వశాధ్యాయె అత్రివాక్యం ॥ ధన్యం సుకులం జాతం త్వత్పాదద్వయదర్శనాత్ । స్మృతార్థోఽస్మి కృతార్థోఽస్మి కృతార్థోఽస్మి మహేశ్వర ॥ శివాన్యసురతుల్యత్వా యెవదంతి సదా శివ । తేషాం వంశేషు యస్మిన్ భవిష్యంతి న సంశయః । శివభక్తస్సదాచారః సర్వదా శివపూజకః । యస్య వంశేన సంజాతః తత్కులం కిం న నశ్యతి ॥ యస్య నిత్యం మహాదేవే భక్తిరవ్యభిచారిణీ । తస్యైవ జననీ ధన్యా తస్యైవ కులముత్తమం ॥ తత్రైవాష్టాదశాధ్యాయె । ఏతస్మిన్నంతరే దేవి బ్రహ్మలోకనివాసినః । కోటిశః పతితా వి పాని మ్భవానరకార్ణవె ॥ నరకే పతితాన్ దృష్ట్వా తాని బ్రహ్మోఽయ మునిరబవీత్ । కం సమాపో గశద్వా పాప్యయముం దృష్ట్వాభ హానకం ॥ ఏతేన కిం కృతం కర్మ స్థితం కుత్ర వా రాయము । కిం స్మృగ్రి ధేఘునరశేషే తెస్థాం గంశితద్వద । నభోన్ తాత్ సమాగతా తమెత్తె కిం తమూర్ధ్వలోకగాః । సమాగతమతః కాలకి మెరిచ్చాద్యుత వద ॥ యమః । అద్యైవ ఘటికా తుప్వార్య్యం కాశ్యా మెతత్కులోద్భవః ॥ శ్రీమాన్ తత్ర మహేశం మోక్ష రక్షణం ॥ తెనైవ పాతకైనైవ సర్వె తత్పితరో ధునా । ప్రచ్యుతా బ్రహ్మసదనాత్ పతితా నరకార్ణవె ॥

౩౯ హేమాద్రిస్మృ ప్రాయశ్చిత్తకాండె కన్యావిక్రయప్రాయశ్చిత్తప్రకరణె కన్యాదాన మహిమా ।

మార్కండేయపురాణె । సంబంధి వంమాణవకం శ్రోత్రియం వ్యాధివర్జితం । ఆహూయ యద్యాత్తస్మై తా ఫ్రతస్నాతకతుధ్యమె ॥ మాతృతః పితృతశ్చైవ సప్త సప్త చ సప్త చ । పిత్రానుద్ధరతే పూర్వా పశ్చాత్ప్రసూతిలీయ్యతే ॥ కూ.

పురాణే। వస్త్రైరివాచ్ఛాదయేత్కన్యాం స్త్రీనక్షత్ర్యాం లక్ష్మ్యాన్వితాం సుతాం। కులజాయ సుశీలాయ స్నాతకవ్రతచారిణే॥ ఆ
రోగాయ శ్రుతవతే యోగ్యాయ తు ప్రయచ్ఛతి మే। పితరో ముక్తిమాయాంతి స్వయం చ బ్రహ్మలోకం ఇదం॥ ఏతస్య వ్యాపక
త్వేనుష్ఠితసిద్ధియజ్ఞాః। కన్యాకన్యాదాతా దాతృకన్యా ... ఫలం। తత్ర ... కన్యాదానప్రాయశ్చిత్తమప
టికమే। ముఖ్యపుణ్యాదేశేషు పుణ్యకాలేషు ... సాధ్వం ... దారాంశుకం సుఖీప్సయా॥
పత్ని తత్ఫలోద్భూతా తత్సంతతదిష్యతే। తత్ ... లోకమాయాతి ... లంచరేదితః। తత్ఫలం
తత్ర పుత్రాః పతివ్రతాస్సన ... । తత్ర ... యోగ్యం చ ... లోకపరాయణాః। కన్యాదానం నమస్కారం
భోజనం సహభాషణం। ... తాం పిత్రా ... ప్రాయశ్చిత్తం యదిచ్ఛేత్సపశ్చాత్తాపవ
మాన్వితః। పత్నీపుత్రా ... ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్॥ ౧॥

౪౮ ఆర్యవిద్యాసుధాకరగ్రంధే వివాహప్రకరణే వధూవిషయగుణాని

సలక్షణాన్వితా యా యువీయసీ ... యాం న్యాయాపాదితవ్యః। యథాహ యాజ్ఞవల్క్యః। అవిప్లు
తబ్రహ్మచర్యో లక్షణ్యాం స్త్రియముద్వహేత్। అనన్యపూర్వికాం కాంతామసపిండాం యవీయసీం॥ ఇతి। అవి
ప్లుతబ్రహ్మచర్యః అస్ఖలితబ్రహ్మచర్యః। లక్షణ్యాం బాహ్యాభ్యంతరలక్షణైర్యుక్తాం స్త్రియమితి నపుంసకనివృత్తయే
స్త్రీత్వేన పరీక్షితాం। అనన్యపూర్వికాం దానేనోపభోగేన వా పురుషాంతరాపరిగృహీతాం। కాంతాం కమనీయాం
వోఢుర్మనోనయనానందకారిణీం అసపిండాం సమాన ఏకః పిండో దేహో యస్యాః సా సపిండా। తా
దృశీ భవతీత్యసపిండా। తా
సపిండతా చైకశరీరాన్వయేన భవతి తథాహి। పుత్రస్య పితృశరీరాన్వయేన పిత్రా సహ పిండతా। ఏవం పితామహా
దిభిరపి పితృద్వారేణ తచ్ఛరీరావయవాన్వయాత్ । తథా పుత్రస్య మాతృశరీరాన్వయేన మాత్రా సహైకపిండతా మాతామహాదిభిరపి మాతృద్వారా।

తథా మాతృష్వసృమాతులాదిభిరపి స్వజనకజనకజన్యత్వాదిరూపయా మాతృద్వారా ఏకశరీరాన్వయాదేవం పితృష్వ
సృపితృవ్యాదిభిరపి స్వజనకజనకజన్యత్వరూపయా పితృద్వారా ఏకశరీరాన్వయాత్ సపిండతా వేదితవ్యా। తథా పత్న్యా
సహ పత్న్యా ఏకశరీరారంభకత్వేన సపిండత్వముపగంతవ్యం। ఏవం యత్ర యత్ర సపిండశబ్దః తత్ర తత్ర సాక్షాత్ పరంప
రయా వా ఏకశరీరాన్వయో వేదితవ్యః। ఆత్మా హి జజ్ఞ ఆత్మానమితి। ప్రజామనుప్రజాయసే ఇత్యాది శ్రుతేః। గర్భోపనిష
ది। ఏతత్ షాట్కౌశికం శరీరం త్రీణి మాతృతః త్రీణి పితృతః అస్థిస్నాయుమజ్జానః పితృతః త్వఙ్మాంసరుధిరాణి మాతృతః ఇతి
తత్ర తత్ర శరీరావయవాన్వయప్రతిపాదనాదితి దిక్। యద్యప్యేకశరీరాన్వయమూలకం సపిండత్వం తథాప్యనాదౌ సంసా
రే సర్వస్య సర్వైరపి సహ యథా కథంచిత్ సంభవతీత్యతిప్రసంగనివారణాయాహ యాజ్ఞవల్క్యః। పంచమాత్సప్తమా
దూర్ధ్వం మాతృతః పితృతస్తథేతి। మాతృతో మాతృసంతానే పంచమాత్ పితృతః పితృసంతానే సప్తమాదూర్ధ్వం సా
పిండ్యం నివర్తత ఇతి శేషః। తథా చ పితృపితామహాదయః షట్ ఆత్మా చ సప్తమః। కించ పుత్రపౌత్రాదయః షట్ ఆత్మా చ
సప్తమః। ఏతావంత ఏవ పరస్పరం సపిండా భవంతి నాన్యే। సంతానభేదే తు యతః సంతానభేదస్తమారభ్య గణయే
త్ యావత్ సప్తమమితి యోజనీయం సర్వత్రేతి సంక్షేపః విస్తరస్తు నాపి డ్యాదిపికాదౌ ద్రష్టవ్యః। యవీయసీముద్వహేన్నవ
యస్కాం। అరోగిణీం అచికిత్స్యరోగరహితాం భ్రాతృమతీమిత్యనేన శేషః పుత్రికాపుత్రపరిగ్రహశంకా నిరస్తా
అసమానార్షగోత్రజాం ఋషేర్వికమార్షం నామ ప్రవర ఇత్యర్థః। గోత్రం నామ కశ్యపాదినామగస్త్యాదిపర్యంతమష్టానాం
ఋషీణాం పుత్రపౌత్రప్రపౌత్రాదివంశపరంపరా। ఏవం చ యా సమానప్రవరజా సమానగోత్రజా చ న భవతి అసమా
నార్షగోత్రజా తాం కన్యాముద్వహేదిత్యర్థః। అథ వరగుణానాహ యమః। కులం చ శీలం చ వయశ్చ విత్తం
విద్యా చ రూపం చ సనాథతా చ। ఏతాన్ గుణాన్ సప్త పరీక్ష్య దేయా కన్యా బుధైః శేషమచింతనీయమితి। ఆశ్వలాయ

సగృహ్యాపి । కులమగ్రేపరీక్షేతేతి యే మాతృతః పితృతశ్చేతి యథోక్తం పురస్తాత్ । బుద్ధిమతే కన్యాం ప్రయచ్ఛేద్బుద్ధి
రూపశీలలక్షణసంపన్నామరోగాముపయచ్ఛేతేతి తద్వృత్తికృతా నారాయణభట్టేనోక్తం । అగ్రవచనం వధూవరగు
ణేభ్యః కులమేవ ప్రధానమితి బోధాయనాయ పురస్తాదితి శ్రౌతసూత్రేణైవమాఖ్యాయేదితి … యథో
క్తమితి తత్ర చేత్తమూక్తం । యే మాతృతః పితృతశ్చ దశ పురుషాః సమనుష్ఠిత విద్యాతపోభ్యాం పుణ్యైశ్చ కర్మభిర్యేషాముభ
యతో నాబ్రాహ్మణ్యమితి । విద్యాగుణసంపన్నా మాతృకులే పంచ పితృకులే పంచ పురుషా విద్యాం … దశపె
య ప్రకరణే బుధైః స్వీకారాయోక్తం । సా కులపరీక్షా కన్యాస్వీకారాయ వరవరణాయ చ వివాహప్రకరణే స్యాన్ముఖ్యా … దే
యేతి భావః । తత్రైవ ౧౧౧ పుటే । సమానయోరేవ సమం విత్తం యయోరేవ సమం కులం । తయోర్వివాహః …
చనోత్తమాధమయోః క్వచిదపి మహాభారతే । ఉక్తా … బ్రాహ్మణాదీనాం క్షత్రియాదికన్యాభిః … సంబం
ధోనుచిత ఇతి చేత్ సత్యం । సవర్ణకన్యాయాం … యనస్య కేవలం కామార్థత్వేనాభ్యనుజ్ఞాతత్వాత్ … ప్రా
భావాత్ అత ఏవోక్తం మనునా । సవర్ణాగ్రే ద్విజాతీనాం ప్రశస్తా దారకర్మణి । కామతస్తు ప్రవృత్తానామిమాః స్యుః క్ర
మశోవరాః । శూద్రైవ భార్యా శూద్రస్య సా చ స్వా చ విశః స్మృతే । తే చ స్వా చైవ రాజ్ఞః స్యుస్తాశ్చ స్వా చాగ్రజన్మన ఇతి । ప్ర
శస్తా । త్రివర్గోపయుక్తత్వాత్ నా చేతి … ద్వితీయా … శ్యాశూద్రా । … త్రి
యా ఇమాస్తిస్రో రాజ్ఞస్యుః । తా ఇతి క్షత్రియా వైశ్యా శూద్రాః స్వా బ్రాహ్మణీ । ఇదమనవస్థాపరిణయనమిదానీంతనా
ఆర్యజనా న కుర్వంతి । అస్య వివాహస్య కలౌ వర్జ్యత్వేనాదిత్యపురాణేనోక్తత్వాత్ తత్రైవ । అథ దైవాదుత్తమలక్షణోపే
తో న లభ్యతే కన్యార్థే … గుణోపి వివాహకాలోతిక్రమతి తదాప్రాప్తా … కిం విధేయమిత్యత్రాహ మనుః । కామమా
మరణాత్తిష్ఠేద్గృహే కన్యర్తుమత్యపి । న చైవైనాం ప్రయచ్ఛేత్తు గుణహీనాయ కర్హిచిత్ । ఇతి నను … దధి … యా

మూనాదపికాచిత్కుమారీసంజాతార్తవ్వామదనవేదనామ పారయంతికథంకుర్యాదితిచేత్తత్రాప్యుక్తంమనునా । త్రీణివర్షాణ్యుదీక్షేతకుమార్యృతుమతీసతి । ఊర్ధ్వంతుకాలాదేతస్మాద్విందేతసదృశంపతిం । అదీయమానా భర్తారమధిగచ్ఛేద్యదిస్వయం । నైనః కించిదవాప్నోతినచయంసాధిగచ్ఛతి ఇతి ॥ స్వయంవరాకుమారీయ్యాం పతిమధిగచ్ఛతిసోపినచఏనఃపాపంప్రాప్నోతీత్యర్థః । ఏతత్పూర్వోదాహృతం దేవలాత్రికశ్యపానాంవచనంప్రమాదాద్వాబాల్యాదివివాహపరతయావేదితవ్యమితిసర్వద్వోధఆపాదనీయ్యః । = ।

౪౦ అమరసింహకృత ద్వితీయ్యకాండ బ్రహ్మవర్గే ।

సంతతిర్గోత్రజననకులాన్యభిజనాన్వయౌ । వంశోన్వవాయస్సంతానో వర్ణాస్స్యుర్బ్రాహ్మణాదయః ॥ విప్రక్షత్రియవిట్ఛూద్రాశ్చాతుర్వర్ణ్యమితిస్మృతం ॥ రాజబీజీరాజవంశ్యోబీజ్యస్తుకులసంభవః । మహాకులకులీనార్యసభ్యసజ్జనసాధవః । బ్రహ్మచారీగృహీవానప్రస్థోభిక్షుశ్చతుష్టయే । కులస్త్రీకులపాలికా । సపిండాస్తుసనాభయః । సమానోదర్యసోదర్యసగర్భసహజాస్సమాః । జ్ఞాతేయంబంధుతాతేషాంక్రమాద్భావసమూహయోః ॥ ఇతి ॥ బ్రహ్మచారీవివరం ॥ గాయత్రీప్రాజాపత్యవైదికనైష్ఠికః ॥ గార్హస్థ్యవివరం ॥ వార్తావృత్తిశాలీనవృత్తియాయావరఘోరసన్యాసీ ॥ వనస్థః ॥ ఔదుంబరఃఫేనసఃసంప్రక్షాళిపౌర్ణమః ॥ భిక్షుచతుష్టయం ॥ కుటీచకబహూదకహంసఃపరమహంసః । = ।

౪౧ తర్పణదర్పణే యాజ్ఞవల్క్యః

సవర్ణేభ్యోజలందేయంనాసవర్ణేభ్యఏవచ । నామగోత్రస్వధాకారైః ప్రత్యహంతర్పయేత్సధీరితి ॥ తథాచాన్యత్ర ॥ ఆదౌపితాతథామాతాసాపత్నీజననీతథా । మాతామహాస్సపత్నీకా ఆత్మపత్నీస్తథాంతరం ॥ సుత

భ్రాతృపితృవ్యాశ్చ మాతులాస్సహభార్యకాః। దుహితా భగినీ చైవ దౌహిత్రో భాగినేయకః పితృష్వసా మాతృష్వసా శా
లకో భ్రాతృకస్నుషా। శ్వశురాచార్యగురవః స్వామినశ్చాదయస్తథా॥ ఇత్యేతే పితరస్తీర్థేః తర్పణీయా యథావిధి అ
న్యత్రాపి॥ పితృష్వసా మాతృష్వసా జామాతా భ్రాతృకస్నుషా। శ్వశురశ్శాలకశ్చైవ శ్వశ్రూశ్చ గురురర్థద ఇతి వదంతి।

౮౩ వైద్యనాథదీక్షితకృత స్మృతిముక్తాఫలే। విష్ణుః।

వేదానధీత్య యత్నేన పారగో జ్ఞానతస్తథా। నాలోమికాం నాతిలోమాం న వాచాటాం న పింగళాం। నారదః।
దీర్ఘకుత్సితరోగార్తా వ్యంగా చాష్టమైథునా। దృష్టాన్యగతభావా చ కన్యా దోషాః ప్రకీర్తితా ఇతి। వ్యాసః। న శ్మశ్రు
వ్యంజనవతీం న చైవ పురుషాకృతిం। న ఘర్ఘరస్వరాం క్షామాం తథా కాకస్వరాం న చ। నానిబద్ధేక్షణాం తద్వత్ వృత్తా
క్షీం నోద్వహేద్బుధః। యస్యాశ్చ రోమశే జంఘే గుల్ఫౌ యస్యాస్తథోన్నతౌ। గండయోః కూర్పరో యస్యా హసంత్యా
స్తాం న చోద్వహేత్। నాతిగూఢచ్ఛవిం పాండుకరజామరుణేక్షణాం। ఆపీనహస్తపాదాం చ న కన్యాముద్వహేద్బుధః
న వామనాం నాతిదీర్ఘాం నోద్వహేత్సంహతభ్రువాం। న చాతిచ్ఛిద్రదశనాం న కరాళముఖీం నరః। పార్ష్ణిః స్థూలాం గో
మశీలాం యమళాం శ్యావదంతినీం। సంనతభ్రూలలాటాం చైవ పింగళాక్షీం న చోద్వహేత్। బంధుహీనా చ యా కన్యా
యా కన్యా చైవ జన్మతః। రోగిణీ వంశహీనా చ తాం కన్యాం పరివర్జయేత్। నాతికేశామకేశాం వా నాతికృష్ణాం చ పింగ
ళాం। నిసర్గతోఽధికాంగాం వా న్యూనాంగాం వాపి నోద్వహేత్। నావిశుద్ధాం సరోమాం వా కుబ్జాం వాపి సరోగిణీం।
న దుష్టాం దుష్టవాక్యాం వా విహీనాం పితృమాతృత ఇతి॥ శాతాతపః। హంసస్వరాం మేఘవర్ణాం మధుపింగళ లోచ
నాం। తాదృశీముద్వహేత్కన్యాం గృహస్థస్సుఖమేధతే॥ మన్వర్థవిపరీతా తు యా స్మృతిస్సా న శస్యతే। ఏకత
స్సర్వమునయో యాజ్ఞవల్క్యస్తథైకతః। యదుక్తం వా ధర్మశాస్త్రం తత్ప్రమాణం ప్రమియ్యతామితి మనుయాజ్ఞ

చలార్యాదిప్రబలస్మృతివిరోధేనతదేవత్యాజ్యం । ఏవంశాస్త్రవిరోధేలోకాచారస్త్యాజ్యః । తథాకాత్యాయనః ।
స్మృతేర్వేదవిరోధేతుపరిత్యాగోయథాభవేత్ । తథైవలౌకికాచారంస్మృతిబాధాపరిత్యజేదితి । వసిష్ఠోపి ॥ శ్రుతి
స్మృతివిహితోధర్మః తదలాభేశిష్టాచారఃప్రమాణమితి । శాస్త్రవిరోధేశిష్టాచారోనప్రమాణమిత్యర్థః ॥ తథాహ
గౌతమః ॥ దేశజాతికులధర్మాశ్చామ్నాయైరవిరుద్ధాఃప్రమాణమితి । తదేవం అసవర్ణాసునారీషువివాహాశ్చద్వి
జాతిభిఃఇతికలావసవర్ణావివాహనిషేధాత్ మనుయాజ్ఞవల్క్యాదిభిఃపంచమాత్సప్తమాదూర్ధ్వంఏవవివాహవిధా
నాత్ తదర్వాక్ప్రతిత్యాగప్రత్యవాయస్మరణాచ్చ ॥ యమః ॥ కులానినాన్యపిసదావివాహ్యానివివర్జయేత్ । అనా
ర్షేయంబ్రాహ్మణానాంఋత్విజానాంచవర్జయేత్ ॥ హీనాంగమతిరిక్తాంగమామయావికులానిచ । తథాశ్విత్రి
కులాదీనాంకుర్యాద్విపరివర్జనం ॥ సదాకామికులంవర్జ్యం రోమశానాంచయత్కులం । అపస్మారకులంయస్య యు
చ్ఛపాండుకులంభవేత్ ॥ అత్యుచ్చమతినీచంచఅతివర్ణంచవర్జయేదితి ॥ అనార్షేయంఅశ్లీలప్రవరం । విశు
ద్ధాఃకర్మభిశ్చైవశ్రుతిస్మృతినిదర్శనః । అవిప్లుతబ్రహ్మచర్యామహాకులసమన్వితాః ॥ మహాకులేచసంబంధోమహాత్మ్య
వవ్యవస్థితః । సంతుష్టాసజ్జనహితానాధవస్నముపేక్షణః ॥ అక్రోధనాస్సంప్రసాదాఃకార్యాస్సంబంధినస్సదా । యు
క్తేనాఃపిశునాఃక్లీబామేచనాస్తికవృత్తయః । వికర్మణాచజీవంతోవికృతాకృతయస్తథా ॥ ప్రబుద్ధవైరాశ్చారై
శ్చరాజకిల్బిషిణస్తథా । బ్రహ్మస్వాదనసత్యాశ్చకదర్యాశ్చవిగర్హితాః । అప్రదానేషునశేషస్త్రీప్రజాప్రసవ
స్తథా ॥ పతిర్యత్రనచాన్యశ్చతాంశ్చయత్నేనవర్జయేత్ ॥ పితుర్వాభజతేశీలంమాతుర్వోభయమేవవా । నకథం
చనదుర్యోనిఃప్రకృతింస్వాంవిముంచతీతి ॥ హారీతః ॥ మాతులాన్భజతేపుత్రఃకన్యాభజతేపితౄన్ । యథాశీ
లాభవేన్మాతాతథాశీలోభవేన్నరఇతి ॥ విష్ణుః ॥ అశ్వాంపితృపరిత్యక్తమాతృకన్యాంపరీక్షయేత్ । తృణాద్యామి

సపరిక్షేత ఆచారేణ కులం తథేతి విష్ణునోక్తం । బ్రాహ్మణస్య కులం గ్రాహ్యం న వేదాస్సంపదః క్రమాత్ । కన్యాదానే తథా శ్రాద్ధే న విద్యా తత్ర కారణమితి । తత్కులస్య ప్రాధాన్యప్రతిపాదనపరం న పునర్విద్యానిరాకరణార్థం । ఆపస్తంబః బంధుశీలలక్షణసంపన్న శ్రుతవానరోగ ఇతి పరస్పరమితి । గౌతమః । విద్యాచారిత్రబంధుశీలసంపన్నాయ దద్యాదితి । శాతాతపః । వరోపరయితవ్యోకృధీకులశీలసమన్వితః । రూపవాన్ వయసాన్వితః ప్రాజ్ఞో యువా శీలసమన్విత ఇతి । కాత్యాయనః । అపత్యార్థం స్త్రియస్సృష్టాః స్త్రీ క్షేత్రం బీజినో నరాః । క్షేత్రం బీజవతే దేయం అతో బీజం పరీక్షయేత్ । నారదః । యస్యాప్సు ప్లవతే బీజం హ్లాది మూత్రం చ ఫేనిలం । పుమాంస్స్యాల్లక్షణైరేతైర్విపరీతస్తు షండకః । కాశ్యపః । సప్త పౌనర్భవాః కన్యావర్జనీయాః కులాధమాః । వాచా దత్తా మనోదత్తా కృతకౌతుకమంగళా । ఉదకస్పర్శితా యా చ యా చ పాణిగృహీతికా । అగ్నిం పరిగతా యా చ పునర్భూః ప్రసవా చ యా । ఇత్యేతాః కాశ్యపేనోక్తా దహంతి కులమగ్నివత్ । ప్రరోహత్యగ్నినా దగ్ధః పాదపస్సుపిరాదపి । న చ పౌనర్భవాదగ్ధం కులం త్వాపి ప్రరోహతి । కాశ్యపః । కులశీలవిహీనస్య షండాదిః పతితస్య చ । అపస్మారివికర్మస్థరోగిణాం వేషధారిణాం । దత్తామపి హరేత్కన్యాం సగోత్రోఢాం తథైవ చ । మంత్రసంస్కారరహితా దేయాన్యస్మై వరాయ తు । అన్యథా తు హరం దండ్యో వ్యయం దద్యాచ్చ సోదయమితి । శాతాతపః । వరశ్చేత్కులశీలాభ్యాం న యుజ్యేత కథంచన । పునర్గుణవతే తద్యాదితి శాతాతపోబ్రవీదితి । అపరంచ । హీనస్య కులశీలాభ్యాం హరన్ కన్యాం న దోషభాగితి । కాత్యాయనః । స తు యద్యన్యజాతీయః పతితః క్లీబ ఏవ వా । వికర్మస్థస్సగోత్రో వా దాసో దీర్ఘామయోపి వా । దత్తాపి దేయాన్యస్మై సప్రావరణభూషణా । విధినా త్రపతి గృహ్యాపిత్యజేత్కన్యాం విగర్హితాం । వ్యాధితాం విప్రకృష్టాం వా ఛద్మనాచోపపాదితామితి ॥ నారదః । పితా దద్యాత్స్వయం కన్యాం భ్రాతా వానుమతే పితుః । మాతామహో మాతులశ్చ సకుల్యో బాంధవస్తథా । మాతా త్వభావే సర్వేషాం ప్రకృతౌ యది వ

యదాతు నైవకశ్చిత్స్యాత్కన్యా రాజానమావ్రజేత్ ॥
ర్త్, తేఽతస్యామప్రకృతిస్థాయాం కన్యాం దద్యుస్సజాతయః । సవర్ణామనురూపం చ కులశీలబలశ్రుతైః । సహధర్మం చరేత్తేన పుత్రాం
అనుజ్ఞయా తస్యవరం ప్రతీతం వరయేత్స్వయం । తదప్యకృతమేవస్యాదస్వతంత్రత్వహేతు
శ్చోత్పాదమేత్తతః । స్వాతంత్ర్యోపి హాయ తాం కార్యం కుర్యాదప్రకృతిం గతః । తంశుశ్రూషేత జీవంతం సన్యార్యాతం చ నలంఘయే
తెఇతి । మనుః । యస్మైదద్యాత్పితా కన్యాం భ్రాతా వానుమతే పితుః । గమ్యంత్వభావే దాతౄణాం కన్యాకు
దితి । యాజ్ఞవల్క్యః । అప్రయచ్ఛన్సమాప్నోతి భ్రూణహత్యామృతావృతౌ ॥ అతులాం బ్రాహ్మణాన్ హాచ్ఛతా
ర్యాత్స్వయం వరమితి । దేవలః । పూర్వేవినాహాశ్చత్వారో ధర్మ్యాయుస్త్రీ ప్రదానికాః । అనుభాం బ్రాహ్మణాన్ హాచ్ఛతా
రయంతి కులద్వయమితి । సంవర్తః । కన్యావిక్రయిణోమూఢాస్త్వఘమాకిల్బిషకారకాః । పతంతి నరకే ఘోరేదహాత్యా
సప్తమం కులం । కాత్యాయనః । కువినాహైః క్రియాలోపై వేదానధ్యయనేనచ । కులాన్యకులతాం యాంతి బ్రాహ్మణాతి
క్రమేణ చేతి । బృహస్పతిః । ఏకస్మిన్ దివసే హ్యేకలగ్నే భిన్నాంశకేతథా । ఏకగరోత్పత్తయోర్ద్వయోర్వివాహం న్నభక్తృద్వ
వెత్ ॥ దేశభేదాత్కులాచారాత్ ఇమేధర్మాః ప్రకీర్తితాః । ఏకలగ్నే ద్విలగ్నే హ్యగృహేయత్ర ద్వితీయోభనం । తయో
రన్యద్వినష్టం స్యాత్స్వర్ధతే న్యదితిస్థితిః ॥ = ॥

ఠఠ ధర్మాబ్ధిసార తృతీయపరిచ్ఛేదే కౌస్తుభే ॥

ఉద్వాహేత్సప్తమాం మాతృతంతదభావేతు సప్తమీం । పంచమీం తదభావేతు పితృపక్షేప్యయం విధిః । సప్తమీం చాథా
పష్ఠీం పంచమీం చతథైవచ । ఏవముద్వాహయేత్కన్యాం నదోషశ్శాకటాయనః । తృతీయాం వా చతుర్థీం వా పక్ష
యోరుభయోరపి । వివాహయేన్మనుః ప్రాహ పారాశర్యోయమోంగిరాః । యస్తుదేశానురూపేణ కులమార్గేణచో
ద్వహేత్ । నిత్యం సవ్యవహారస్యాద్వేదాశ్చైతత్తృతీయ్యాతఇత్యాదివచనానాం చతుర్వింశతిమతసంగ్రహే మతాది

పూపలభ్యమానత్వాత్ సాపిండ్యసంకోచేన వివాహస్య బహుదేశేషు దర్శనాచ్చ । యేషాంకులే దేశే చానుకల్పత్వేన
న సాపిండ్యసంకోచ పరంపరయా ఆగతస్తేషాం సాపిండ్యసంకోచేన వివాహో న దోషాయ । స్వకుల దేశ విరుద్ధేన సా
పిండ్యసంకోచేన వివాహే దోషో భవత్యేవ । జనపదధర్మాః గ్రామధర్మాశ్చ తాన్ పివాహే ప్రతీయ్యాత్ । యేనా
స్య పితరో యాతా యేన యాతాః పితామహాః । తేన యాయాత్ సతాం మార్గం తేన గచ్ఛన్ న దుష్యతీత్యాదివాక్యైః ।
స్వకుల దేశాచార విరుద్ధస్యైవ శాస్త్రప్రస్య వివాహే నుసరణ వ్యాత్ ॥ ఏవం మాతులకన్యాపరిణయనేపి । తృప్తాం జహ్యు
మంత్రలిఙ్గైః ॥ మాతులస్యసుతాం మాతృష్వసాం మాతృగోత్రాం తథైవ చ । సమాన ప్రవరాం చైవ త్యక్త్వా చాంద్రాయ
ణం చరేత్ ॥ ఇత్యాది స్మృతీనాం బాధాద్యేషాం కులే మాతులకన్యాపరిణయ పరంపరా ప్రాప్తా స్తైస్సకార్యః ॥ గోత్రాన్మా
తుస్సపిండాచ్చ । వివాహో గోవధస్తథేతి మాతులకన్యావివాహస్య కలివర్జ్యత్వ వచనమపి యేషాంకులే దేశే మాతుల
కన్యావివాహో నాస్తి తత్పరం । మాతులకన్యాపరిణయనస్యానేక శ్రుతిస్మృతిసిద్ధత్వాత్ । అత ఏవ మాతులకన్యోద్వా
హినాం శ్రాద్ధే విమంత్రణనిషేధోపి స్వకులాచారాదివిరోధేనేతి దుర్భాగ్యపరః । మాతులకన్యైవ తృతీయ్యాపూర్వోక్త
రీత్యా కులపరంపరాగతత్వే పరిణేయా ॥ తత్ర దేశకులాచారాస్స్వస్వస్థజాతిష్వా । అథ మాతృగోత్రవర్జననిర్ణయః ॥ తత్ర
మాతృగోత్రపదేన మాతామహగోత్రమేవ వర్జ్యం । తచ్చ గాంధర్వాదివివాహోఢాపుత్రాణాం సర్వేషాం వర్జ్యం । బ్రా
హ్మ్యాదివివాహోఢాపుత్రాణాం తు సర్వేషాం మాతామహగోత్రం న వర్జ్యం । కింతు మాధ్యందినానామేవ । మాతృగో
త్రం మాధ్యందినీయ్యామితి సత్యాషాఢవచనాత్ తథైవ సర్వత్ర శిష్టాచారాచ్చ । కన్యాదాతృక్రమః ॥ పితా పితామహో
భ్రాతా పితృకులస్థ పితృవ్యాదిః మాతృకులస్థో మాతామహ మాతులాదిః స్వస్యాభావే జననీ చేతి ఏవం పూర్వాభావే పరః పరః ।
భ్రాతౄణాముపనీతానామేవాధికారః ॥ అనుపనీత భ్రాతుర్మాతాదేశ్చ సత్వే మాత్రాదరేవాధికారో న త్వనుపనీత భ్రాతుః ॥

బంధానంబంధవివచనం

సంబంధానంబంధవివేచనం

౭౫ వ్యాఘ్రపాదవచనం

కన్యాదానంపితృశ్రాద్ధంసోమపానంతథైవచ। స్వబంధుష్వేవకుర్వీతఅన్యథాపతితోభవేత్ ॥

౭౬ నిత్యకృత్యబ్రహ్మయజ్ఞపితృతర్పణె

ఎకెచాస్మత్కులేజాతాఅపుత్రాగోత్రజామృతాః। తెగృహ్ణంతుమయాదత్తంసూత్రనిష్పీడనోదకమిత్యాది ।=॥

౭౭ శ్రాద్ధకాలెపఠితమంత్రాణి

అసంస్కృతప్రమీతాయెత్యాగినోయెయాఃకులస్త్రియః। దాస్యామితేభ్యోవికిరనుంనంతాభ్యశ్చపైతృకమితి। యేఅగ్నిదగ్ధాయెఅనగ్నిదగ్ధామధ్యేదివస్స్వధయామాదయంతె॥ తెభిస్స్వరాళసునీతిమేతాంయాభావశంతన్వంకల్పయస్వ। అగ్నిదగ్ధేభ్యఃఅనగ్నిదగ్ధేభ్యఃఅస్మత్కులప్రసూతేభ్యఃవికిరమంనంస్వధానమః॥ అగ్నిదగ్ధాశ్చఅనగ్నిదగ్ధాశ్చమార్జయంతాం। శేషమన్నంఉచ్ఛిష్టభాగ్యేభ్యోదీయతాం ॥ యవనానాకులెజాతదాసాదాస్యోంనకాంక్షిణః। తెనర్వెతృప్తిమాయాంతుమయాదత్తెనభూతలె। కులాభివృద్ధ్యర్థంవంశాభివృద్ధ్యర్థంసవ్యేనపార్వణపూజాంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య ॥= ॥

౭౮ శ్రీకృష్ణంప్రతి విదురప్రార్థన।

భోజనెవిప్రసంకీర్ణంబంధుసంకీర్ణమందిరం। శయనెసుతసంకీర్ణం దేహి మేమధుసూదన॥ అక్షతాంవిప్రహస్తేనమాతృహస్తేనభోజనం। పిండంచపుత్రహస్తేన దేహి మేమధుసూదన ॥ ఎకాభార్యాత్రయఃపుత్రాః ద్వాదశధేనవః। మధ్యరాష్ట్రంపసుక్షేత్రం దేహి మేమధుసూదనఇత్యాదీని ।=॥

100 60